

HÄMEENLINNA LINNAN KASARMIT 2009

Maanrakennustyön arkeologinen valvonta

Museovirasto
Rakennushistorian osasto
Tiina Jäkärä

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kaupunki:	Hämeenlinna
Tutkimuksen laatu:	Maanrakennustyön arkeologinen valvonta
Kohteen ajoitus:	historiallinen
Peruskartta:	2131 09
Yhtenäiskoordinaatit:	p=6768870, i=33662590
Projekti:	Linnan kasarmit
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, rakennushistorian osasto
Tutkija:	FM Tiina Jäkärä
Kenttätyöaika:	27.5.-30.9.2009
Rahoittaja:	Senaattikiinteistöt, 150 000 €
Mustavalkonegatiivit:	MV/RHOMv 217881: 1-85
Digitaalikuvat:	1-111
Löydöt:	KM 2009070:1-78 (Diar. pvm. 19.10.2009)
Liitteet:	mustavalkonegatiivi- ja digitaalikuvaluettelot, löytöluettelo, karttaluettelo, kartat (erillinen pdf-tiedosto)
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHO:A)
Tutkimushistoria:	Mikkola, Rauni 1967: Hämeenlinnan Linnan kasarmin vesi- ja viemäriverkoston uusiminen maalis-toukokuussa 1967. MV/RHO Hämeen linnan tutkimusarkisto. Suhonen, Veli-Pekka 1999: Valokaapeliojien kaivuun seuranta Hämeenlinnassa 5.11.1999. MV/RHO:A. Mökkönen, Teemu 2003: Hämeenlinna - Tavastehus. Kaupunkiarkeologinen inventointi. MV/RHO:A Hakanpää, Päivi 2005: Hämeenlinna, Linnan kasarmin koekaivaus ja pilaantuneiden maiden tutkimusten arkeologinen valvonta 2005. MV/RHO:A.

TIIVISTELMÄ

Tutkimukset liittyivät Hämeenlinnan ns. Linnan kasarmien korjausrakentamiseen Valtiokonttorin toimitiloja varten. Museovirasto edellytti maanrakennustöiden arkeologista valvontaa, koska alueella on sijainnut Hämeenlinnan vanha kaupunki ajalla 1639-1784. Kyseessä oli lähinnä erilaisten ojien kaivu putki- ja kaapelilinjoja varten. Myös rakennusten sisäpuolella tehtiin maanrakennustöitä liittyen mm. viemärikaivantoihin ja erilaisiin tukianturoihin. Kaivannoista dokumentoitiin profiileista esiin tulleita maakerroksia. Taltioidut löydöt on merkitty myös kartoille. Löytöaineisto sinänsä oli varsin vähäistä ja kohteelle tyypillistä, joten vain esimerkkikappaleita otettiin talteen. Maakerroksia ei siis juurikaan pystytty tarkasti ajoittamaan. Lisäksi kaivannot ulottuivat harvemmin puhtaaseen maahan asti. Kaiken kaikkiaan maakerrokset vaikuttivat säilyneen paremmin rakennusten sisällä. Rahoituksesta vastasi työn tilaaja Senaatti-kiinteistöt. Rakennuttajana toimi Pöyry CM Oy ja pääurakoitsijana PEAB Oy. Maanrakennustyön aliurakoitsijana oli Hervannan kaivin Oy. Museoviraston rakennushistorian osastolta kenttätyöjohtajana toimi FM Tiina Jäkärä, apulaistutkijana FM Jouko Pukkila sekä tutkimusapulaisena ensin FM Silja Penna-Haverinen ja myöhemmin HuK Juhana Ahlamo. Kenttätyöt suoritettiin Museoviraston rakennushistorian osaston toimesta ajalla 27.5.-30.9.2009.

HÄMEENLINNA

Linnan kasarmit

MK 1:20000

YKJ p:6766770, i:3364775

PK 2131 09

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto
2. Tutkimusalueen ympäristö ja historia
3. Työmaa ja menetelmät

4. Rakennusten ulkopuoliset kaivannot

- 4.1. Vesijohtokaivanto 1**
- 4.2. Vesijohtokaivanto 2**
- 4.3. Vesijohtokaivanto 3**

4.4. Rakennus 3

- 4.4.1. Kaivannot K1a-K1e

4.5. Rakennus 4

- 4.5.1. Kaivannot K2a-K2i

4.6. Rakennus 5

- 4.6.1. Kaivannot K3a-d

5. Rakennusten sisäpuoliset kaivannot

5.1. Rakennus 3

- 5.1.2. Hissikuiluhuone
- 5.1.3. Sk1-5

5.2. Rakennus 4

- 5.2.1. Sk1-2

5.3. Rakennus 5

- 5.3.1. Hissikuiluhuone
- 5.3.2. Sk 1-5

6. Lopuksi

Lähteet

Liitteet

- Liite 1. Mustavalkonegatiiviluettelo
- Liite 2. Digitaalikuvaluettelo
- Liite 3. Karttaluettelo
- Liite 4. Löytöluettelo
- Liite 5. Kartat (erillinen pdf-tiedosto)

1. Johdanto

Hämeenlinnan Linnan kasarmeilla suoritettiin maanrakennustöiden valvontaa. Tutkimukset liittyivät Linnan kasarmien korjausrakentamiseen Valtiokonttorin toimitiloja varten. Museovirasto edellytti maanrakennustöiden arkeologista valvontaa, koska alueella on sijainnut Hämeenlinnan vanha kaupunki (1639-1784). Valvonta eteni rakennustyömaan aikataulujen mukaisesti. Tämä nähtiin neuvottelujen jälkeen ainoaksi mahdollisuudeksi suorittaa kattavaa valvontaa kohteessa. Kyseessä oli lähinnä erilaisten ojien kaivu putki- ja kaapelilinjoja varten. Myös rakennusten sisäpuolella tehtiin maanrakennustöitä liittyen mm. viemärikaivantoihin ja erilaisiin tukianturoihin. Kaivannoista dokumentoitiin profiileista esiin tulleita maakerroksia, tasokaivausta ei tehty. Rahoituksesta vastasi työn tilaaja Senaatti-kiinteistöt. Rakennuttajana toimi Pöyry CM Oy ja pääurakoitsijana PEAB Oy. Maanrakennustyön aliurakoitsijana oli Hervannan kaivin Oy. Kenttätyöt suoritettiin ajalla 27.5.-30.9.2009.

Museoviraston rakennushistorian osastolta kenttätyöjohtajana toimi FM Tiina Jäkärä, apulaistutkijana FM Jouko Pukkila sekä tutkimusapulaisena ensin FM Silja Penna-Haverinen ja myöhemmin HuK Juhana Ahlamo. Valvontatyön esitiedot perustuivat pääosin tutkija Teemu Mökkösen vuonna 2003 tekemään kaupunkiarkeologiseen inventointiin, FM Päivi Hakanpään historiaselvitykseen ja tutkimuksiin alueella vuonna 2005, sekä Lindeqvistin *Hämeenlinnan kaupungin historia* –teokseen vuodelta 1926.

2. Tutkimusalueen ympäristö ja historia

Ensimmäinen Hämeenlinnan kaupunki perustettiin keskiaikaisen Hämeen linnan pohjoispuolelle. Niemeä ympäröi osin Vanajavesi ja osin suo joka ulottui Ojoisten pelloilta Pyövelinmäkeen asti. Kartassa vuodelta 1650 oli suon yli rakennettu silta, joka yhdisti kaupungin ja keskiajalla perustetun Ojoisten kartanon. Toinen silta ylitti suon etelässä (Hämeenlinnan kaupungin kartta vuodelta 1650; Lindeqvist 1926, 111). Kaupungin maisemaa ovat muokanneet myös Vanajaveden pinnan muutokset. Järven laskujoki laskee suuremman maankohoamisen suuntaan, mikä aiheuttaa Hämeenlinnan alueella vedenpinnan jatkuvaa nousua. Kevättulvat eristivät Linnanniemen usein saareksi. Lempäälän Kuokkalankosken perkaaminen 1700-luvun puolivälissä ja Vanajaveden säännöstely ovat vähentäneet tulvia. Huomattava muutos vesistöissä tapahtui vuonna 1857, jolloin järven vedenpintaa laskettiin jopa kaksi metriä (Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma 2002, 21; Kankainen, Lempinen, Vuorela 1993, 48–49; Lindeqvist 1926, 335).

Kaupunkilaisten toimeentulo perustui pitkälti maatalouteen ja karjanhoitoon vielä 1700-luvun lopulla (Lindeqvist 1926, 109). Kaupungin länsipuolelle, suon reunaan oli raivattu laajat niittyalueet. Lähimmät pellot olivat Ojoisten puolella, Santasillan päässä. Suurin osa pelloista sijaitsi järven pohjoispuolella. Varsinaisella kaupunkialueella oli muutama pieni pelto, jotka olivat kirkon ja koulun luoteispuolella, aivan järven rannalla (Pietar Kiellmanin mittaama kartta vuodelta 1770 Tavastehus Stads Åker och Äng. Jordresvade år 1770; Lindeqvist 1926, 374). Kaupungin ympärille oli rakennettu puinen tulliaita. Se erotti kaupungin ympäröivästä maaseudusta, vaikka itse kaupunki ei ulkoisesti paljoa poikennutkaan suuresta kylästä. Tullihuone sijaitsi Hätilän puoleisen siltaan päättyvän maantien päässä. Järven puolelle tulliaita pystytettiin ainoastaan talvella jäälle (Lindeqvist 1926, 97, 99).

Hämeenlinna sai kaupunkioikeudet 19.1.1639 Pietari Brahen allekirjoittamalla privilegiolla. Sen kauppaoikeudet käsittivät ainoastaan maakaupan, mikä oikeutti kaupungin porvarit käymään kauppaa vain ympäröivän maaseudun talonpoikien kanssa (Lilius 1989, 7). Kaupungin varsinainen

asuttaminen on päässyt käyntiin vasta 1650-luvulla, jolloin kaupunki sai uudet privilegiot (Lindeqvist 1926, 34). Aino Katermaa olettaa, että paikalla on sijainnut ennen kaupunkia linnakylä. Aikaisempi asutus on ollut kuitenkin kiinteästi yhteydessä linnaan ja sijainnut sen uloimpien puolustusvarustusten sisäpuolella (Katermaa 1993, 130; Mökkönen 2003, 6). Kaupungin läpi kulki yksi pääkatu. Se johti linnasta kaupungin pohjoisosaan haarautuen ennen Santasiltaa luoteeseen, Ojoisten suuntaan ja koilliseen mäelle, jossa kirkko ja hautausmaa sijaitsivat. Pääkatu leveni eteläpäästään toriksi, jossa oli raatihuone. Raatihuoneen ympärille sijoittuivat kaupungin varakkaimpien porvarien talot. Pääkadun leikkasivat järven rantaan ulottuvat poikkikujat, joita oli aluksi vain kolme, vaikka vanhimpaan karttaan niitä oli merkitty enemmän. Myöhemmin 1700-luvulla poikkikatuja on ollut kuusi. Kaupungin tontit olivat pitkiä ja kapeita (Lindeqvist 1926, 31; Mökkönen 2003, liitteet 3.1–3.6.).

Talot olivat yksikerroksisia puurakennuksia. Tontilla oli tavallisesti savujohdollinen tupa, mahdollisesti vanha pirtti ja karjasuoja. Useimmissa oli myös portti, joka erotti tontin kadusta. Porvarit omistivat lisäksi saunan ja latoja. Kaupungin 37 talon nimet mainitaan vuonna 1773. Samoja talojen nimiä tunnetaan jo 1600-luvun lähteistä (Lindeqvist 1926, 31, 33, 206). Kaupungin rakennuskannasta antaa kuvan ison vihan jälkeen tehty luettelo, johon on merkitty yli 40 asuttavaa taloa tai tuparakennusta, 22 kauppapuotia, 13 navettaa, 12 tallia sekä lähes 30 aittaa. Näiden lisäksi oli kaupungissa kaksi kellaria. Hävitettyjä asuintaloja tai tuparakennuksia oli yli kaksikymmentä. Kaupungissa oli autiotontteja vielä vuonna 1760 (Lindeqvist 1926, 258, 275).

Tulvien ja sateiden vuoksi kaupungin kadut olivat usein huonossa kunnossa. Porvarien tehtäviin kuului katujen, teiden ja siltojen kunnossapito. Kadut eivät olleet kivettyjä vielä 1700-luvullakaan. Kaupunkilaisia veloitettiin 1600-luvun lopussa panemaan tonttiensa edustalle kaksi lautaa tai palkkia. Maistraatti kehotti kaupunkilaisia uudelleen vuonna 1709 pistämään kadulle huoneittensa ja tonttiensa edustalle pari porrasta, jotta kadulla saattoi kulkea. Tulvista kärsiviä katuja yritettiin parantaa myös tuomalla kaduille kuusenhavuja, karkeaa hiekkaa sekä laittamalla kiviä (Lindeqvist 1926, 141).

Hämeenlinnassa on arvioitu olleen 1600-luvulla enimmillään 300 asukasta. Asukkaita oli vähiten 1690-luvun lopulla, jolloin kaupunkilaisia oli vain noin 150 (Lindeqvist 1926, 41). Kaupungin pienuutta ja taloudellista asemaa kuvastaa, ettei sillä ollut varaa palkata kuin yksi pormestari. Kokonaan omasta pormestarista oli hämeenlinnalaisten luovuttava 1600-luvun lopulla, minkä jälkeen virkaa hoiti aina vuoteen 1747 asti Sääksmäen tuomiokunnantuomari (Lindeqvist 1926, 47–48). Kaupungin väkilukuun vaikuttivat 1700-luvun alussa sodan rasitukset. Asukkaita on arvioitu olleen 1720-luvulla noin 250 henkeä, mikä kaksinkertaistui 1700-luvun puolivälissä.

Kaupunki paloi vuonna 1739, jolloin vain yhdeksän tonttia, raatihuone, kirkko ja koulu säästyivät tuholta. Vaikka palon jälkeen kaupunki oli rakentamiskiellossa ja autiotontit otettiin viljelykäyttöön, vuonna 1767 oli koko kaupunki rakennettu täyteen (Lindeqvist 1926, 266–267, 279, 691). Hämeen linnan linnoitustyöt alkoivat 1730-luvulla, mikä toi esille tarpeen kaupungin siirtämiseen uuteen paikkaan. Useiden suunnitelmien jälkeen vuonna 1777 tehtiin päätös kaupungin muuttamisesta nykyisen Hämeenlinnan keskustan alueelle ja vanhan kaupungin alue luovutettiin valtiolle. Vanhassa kaupungissa oli asukkaita aina vuoteen 1784 asti ja sen kirkko oli käytössä vuoteen 1798. Hautausmaa on ollut käytössä vielä 1800-luvun alkuvuosina (Katermaa 1989; Lindeqvist 1926, 498, 502–504). Vanhan kaupungin alue luovutettiin kruunulle 1785.

Alueen suunnittelu sotilasalueeksi käynnistyi 1840-luvulla. Vuosien 1848–51 välillä alueelle rakennettiin Intendentinkonttorin päällikön E.B. Lohrmannin suunnitelman mukaisesti kaksi kasarmia, majoitusrakennus, sairaala, paja ynnä muita toimitiloja. Harjoituskenttä tehtiin kasarmien

eteen vankityönä vuonna 1852. Arkkitehti H. Dahlströmin suunnittelema päävartiorakennus valmistui vuonna 1871. 1910-luvulla alueelle nousi vielä useita rakennuksia osana valtakunnanlaajuista kasarmirakennusohjelmaa. Viime aikoihin asti alue on ollut Puolustusvoimien käytössä.

3. Työmaa ja menetelmät

Linnan kasarmien maanrakennustyön valvonta suoritettiin kolmen arkeologin voimin ympäristönä kiireinen korjausrakennustyömaa. Korjauksen kohteena olivat kaksi intendentti E.B. Lohrmannin suunnittelemaa kasarmirakennusta vuodelta 1851 ja H. Dahlströmin suunnittelema ns. vanha päävartio vuodelta 1871. Kaikki kolme ovat suojeltuja rakennuksia. Sekä itse rakennuksista että maan altakin tuli pitkin matkaa erilaisia yllätyksiä rakentajille, mikä aiheutti osaltaan viivästystä rakennusaikatauluihin. Rakennuksissa töitä hidastivat mm. järeät ja paikoin erittäin leveät kiviperustukset ja niiden louhinta. Ulkona taas suunnittelukarttoihin merkitsemättömät Puolustusvoimien putki- ja kaapelilinjat aiheuttivat ylimääräistä selvittelyä ja toisinaan rikkoutumisiakin.

Arkeologisen valvontatoiminnan vuoksi ei yksikään työsuoritus myöhästynyt niin merkittävästi, että se olisi vaikuttanut rakennustyömaan aikatauluun. Päinvastoin arkeologien täytyi välillä odotella työrupeamien käynnistymistä. Tuolloin osa arkeologeista siirtyi tekemään tehtävissä olevia jälkitöitä tai niiden valmisteluja. Tarvittaessa ryhmä pystyi jakautumaan kahteen eri kohteeseen. Tästä sovittiin etukäteen maanrakennuspuolen kanssa ja töitä pystyttiin porrastamaan sopivasti kulloisenkin tilanteen mukaan.

Kuva 1. Kaivannon K1e alkupään kaapelisuma.

Kyseessä oli siis koneellisen kaivamisen valvonta. Myös rakennusten sisätiloissa avatut putkikaivannot ja hissikuilut kaivettiin koneellisesti. Sisätiloissa jouduttiin paikoitellen myös louhimaan jyrkeviä perustuksia esimerkiksi kynnysten kohdalla. Myös jonkin verran ns. hitaita räjähteitä käytettiin. Ulkopuolisessa kaivussa käytettiin kohtalaisen suurta konetta ja kauhaa. Tämä oli välttämätöntä jotta työ olisi edennyt joutuisasti. Kaikesta huolimatta maanrakennusurakointi oli nopeasti pahoin myöhässä työmaan aikatauluista. Tämä taas osaltaan aiheutti välillä jonkin verran paineita töiden nopeuttamiseksi.

Korkeuspisteinä käytettiin pisteitä, jotka PEAB Oy:n mittamies siirsi kulloisenkin tarpeen mukaan. Pisteitä oli useita rakennusten sisä- ja ulkopuolella. Korkeus oli siirretty työmaalle korkeuskiintopisteestä nro 1254. Korkeusmittauksissa käytettiin vaaituskonetta. Työmaalle ei luotu varsinaista koordinaatistoa, vaan kiinni mitattujen kaivantojen havainnot siirrettiin kartalle mittanauhaa käyttäen. Esiin tulleista profiileista piirrettiin mielenkiintoisimmat kohdat eripituisina otoksina. Tähän vaikutti myös kunkin kohteen kiireellisyys.

Alueelta piirrettiin sekä tavallinen yleiskartta (kartta 1), missä näkyvät kaivantojen (K) sijainti ja nimet, että yleiskartta jossa näkyy piirrettyjen profiilien sijainnit (kartta 2). Taltioidut löydöt on merkitty profiilikarttoihin ja niistä on myös tehty koko alueen käsittävä yleiskartta (kartta 3). Rakennusten alakerran huoneiden sijainnista on myös yleiskartta (kartta 12), joka helpottaa sisäkaivantojen (Sk) paikallistamista. Löytöaineisto sinänsä oli varsin vähäistä ja kohteelle tyypillistä, joten vain esimerkkikappaleita otettiin talteen. Maakerroksia ei juurikaan pystytty tarkasti ajoittamaan.

4. Rakennusten ulkopuoliset kaivannot

4.1. Vesijohtokaivanto 1

Kaivanto sijaitsi rakennuksen 5 länsipuolella, nurmikentällä (kartta 4). Kaivannon *koillisprofiilissa* näkyi useita täyttökerroksia. Noin 120 cm:n syvyydestä (84,40 m mpy) paljastui n. 60 cm paksu, kiven ja humuksensekainen savi. Kerroksessa oli mm. laastin- ja tiilenpaloja sekä lasia ja se näkyi kaivannon molemmiin puolin. Todennäköisesti kyseessä on jo aiemmissakin tutkimuksissa havaittu, muualta kaupungin alueelta tuotu tasoitusmaa (Hakanpää 2005, 10). Tämän alla oli turvepitoinen kerros, joka löytöjen perusteella ajoittunee 1700-luvulle.

Kuva 2. Vesijohtokaivannon 1 itäprofiili.

4.2. Vesijohtokaivanto 2

Kaivanto sijaitsi rakennuksen 4 itäpuolella (kartta 5). Kaivannon *itäprofiilissa* oli syvyydellä 85,10 m mpy tumma, saven ja humuksensekainen kerros, jossa oli myös tiiltä ja puuroskaa. Kerros ajoittunee kaupunkiajalle; vastaavanlainen kerros löytyi vuoden 2005 koekaivauksissa koeajasta 1 (Hakanpää 2005, 8). Kerroksen yläpuolella oli ainakin neljä hiekka- ja savipitoista täyttömaakerrosta ja ne näkyivät kaivannon molemmin puolin.

4.3. Vesijohtokaivanto 3

Kaivanto sijaitsi rakennuksen 3 itäpuolella (kartta 9). Sen *luoteisprofiilissa*, syvyydellä 85,20 m mpy oli laastia, lasinpaloja, tiiltä ja nokea sisältänyt hiekkakerros. Nokisimmassa kerroksen osassa oli myös puunjäänteitä ja luita. Kyseinen tumma kerros näkyi kaivannon molemmin puolin (85,20 m mpy). Tämän päällä oli lisäksi ainakin kaksi täyttökerrosta hiekkaa ja savea.

4.4. Rakennus 3

4.4.1. Kaivannot K1a-K1e

Kaivanto K1a kulki rakennuksen 3 länsipuolen perustusten vieressä. Kaivannosta K1a piirrettiin kaksi profiilikarttaa (kartta 7 ja 8). Syvyydellä 84,60 m mpy *länsiprofiilissa* näkyi katkonainen, tumman harmaa, humuksen- ja saven sekainen n. 20 cm:n paksuinen kulttuurikerros. Kerroksesta taltioitiin kolme löytöä: liitupiipun varren katkelma ja kaksi tummanvihreän, paksun pullolasin palaa, joita oli ilmeisesti retusoitu (KM 2009070:1-3). Kartassa 7 näkyy myös muita tiilen, laastin ja hiilen sekaisia kerroksia edellä mainitun kerroksen alla. Näkyviin tuli myös mahdollisesti vuoden 1777 asemakaavakartassa näkyvän kadun kiveystä n. 70 cm:n syvyydestä. Kiveyksen leveys oli 220

cm. Sen päällä oli runsaasti lasia ja tiiliroskaa sisältänyt kerros. Toisaalta kyse voi olla myös kasarmiaikaisesta kiveyksestä. Kasarmialueen pääjulkisivu oli länteen ja tällä puolella näkyy E. B. Lohrmannin suunnitelmakartassa vuodelta 1845 kulkuväylä (kartta Kansallisarkisto Iga 88 a).

Kuva 3. K1a, katu- tai pihakiveys länsiprofiilissa.

Kaivanto K1b tehtiin rakennuksen 3 eteläpäättyyn. Päädyn puolivälin tienoilla esiin tuli *kellarin* tiilinen holvikatto (kartat 10 ja 11). Holvi kaivettiin esiin mahdollisimman varovasti; sitä oli osittain tuhottu jo aiemmin. Sisällä kellarissa oli paitsi täyttömaata, myös erilaista armeijan aikaista romua; sähköjohtoja, pulloja, vanhoja savupanoksia (tieto saatu alueella toimivasta Tykistömuseosta). Kellaria ei tyhjennetty. Rakennuksen eteläpäätty on rakennettu myöhemmin ja sitä on käytetty mm. asevarastona. Rakennuspiirustuksista tms. ei käynyt ilmi mitään kyseiseen kellariin liittyvää. Kellarista näytti menevän jonkinlainen ”kuilu” yläpuolen huoneeseen. Lattiatyöt huoneessa tehtiin kuitenkin täyttöineen sen verran nopeasti, ettei asiaa ehditty tarkemmin tutkia. Kellarin holvi jouduttiin osittain hajottamaan, jotta putkikaivanto pääsi kulkemaan tarpeeksi läheltä rakennusta. Maa-aines oli rakennusten 2 ja 3 välillä täysin sekoittunutta. Alueella kulki runsaasti erilaisia putkia ja kaapeleita.

Vuoden 1967 tutkimusraportista kävi ilmi, että tähän rakennelmaan törmättiin jo tuolloin. Se tulkittiin viemärijärjestelmäksi, joka kulki talosta 2 taloon 3; rakennuksen 2 alta löytyi aikanaan vesijohdon korjausten yhteydessä samantapainen holvi (Mikkola 1967, 91). Rakennuksissa 5 ja 4 ei havaittu vastaavanlaisia rakennelmia. Ennemminkin kyse vaikuttaisi olevan jonkinlaisesta maanalaisesta käytävästä. Koska rakennuksen 3 eteläpäätty on rakennettu myöhemmin, on tuolloin tehty siis myös ko. käytävä rakennusten 3 ja 2 välille. Tämä on tapahtunut aikaisintaan 1910-luvulla, jolloin rakennus 2 valmistui.

Kuva 4. Kellarin holvi esiin puhdistettuna.

Kaivanto K1c rakennuksen pohjoispäädyssä oli työn alla useaan eri kertaan. Kaivanto avattiin ensin lähes kokonaan, mutta jouduttiin myöhemmin osittain täyttämään, jotta koneille saatiin kulkusilta kuopan yli ikkuna-aukkojen kautta rakennukseen. Tämän rakennuksen 3 ja 4 välialueen maa oli profiilissa täysin sekoittunutta. Lisäksi siinä sijaitsi rakennukseen 3 mennyt betoninen putkikanaali ja suuri betoninen viemärikaivo, joka hajotettiin.

Kaivanto K1d oli pieni, rakennuksen 3 eteläpään kulman ympäri kiertänyt kaivanto. Kaivaminen oli tässä erittäin hidasta valtavan sähkö- ym. johtomäärän takia. Kaivannosta ei piirretty karttoja.

Kaivanto K1e kulki jatkeena edelliselle rakennuksen 3 itäpuolen perustusten vieressä jatkuen rakennuksen 4 edustalle. Kaivannon eteneminen oli erittäin hidasta, koska liikenne rakennukseen kulki juuri itäpuolen kautta. Pääoven edustalle piti rakentaa silta liikennettä varten. *Itäprofiilista* piirrettiin kaikkiaan neljä karttaa (kartat 13-14, 30-31). Kaivannon eteläpäässä, noin 40 cm:n syvyydessä näkyi jäänteitä todennäköisesti kasarmiaikaisesta pihakiveyksestä. Se oli ladottu keltaiselle hienolle hiekalle. Tämän alla ja osin yläpuolellakin oli kerros humuksensekaista ruskeaa hiekkaa. Kerroksesta taltioitiin kolme löytöä; liitupiipun varren katkelma ja kaksi palaa kirkasta astialasia (KM 2009070:4-6). Edellisen kerroksen alapuolella oli tummanruskean humuksen, tiilen ja hiilen sekainen savi- ja hiekkakerros, paksuudeltaan n. 40 cm:ä (n. 85,20 m mpy). Pohjoisimmasta profiilista (kartta 31) taltioitiin samantapaisesta kerroksesta, mutta syvemmältä (85,00 m mpy) pala vihertävää ja epätasaista tasolasia (KM 2009070:18). Mainittu, mahdollisesti kaupunkiaikainen, kerros näkyi jokaisessa kaivannon profiilikartassa noin korkeudella 85,20 m mpy.

Kaivannon pohjoisosassa sijainneiden profiilien yläosissa näkyy paikoin 50-80 cm:ä erilaisia täyttöhiekkakerroksia (kartat 30-31). Nämä voivat liittyä 1850-luvulla suoritettuun kasarmin kentän pinnan tasoitukseen. Siinä tapauksessa alemmat kerrokset voivat ainakin osin olla kaupunkiaikaisia.

Pohjoisimmassa profiilissa yläkerroksia oli sekoittanut paikalle aiemmin kaivettu kaapelioja, mistä merkinä näkyi kaapelinauhaa profiilissa.

4.5. Rakennus 4

4.5.1. Kaivannot K2a-K2i

Kaivanto K2a kaivettiin rakennuksen 4 eteläseinustalle, josta se kääntyi osan matkaa nurkan ympäri itäpuolelle. Kaivannosta piirrettiin kaksi profiilikarttaa (kartat 17 ja 18). *Kaakkoisprofiilissa* noin metrin syvyydessä (84,70 m mpy) erottui runsaasti hiiltä ja maatunutta puuainesta sisältänyt, n. 10 cm:ä paksu kerros. Löytönä kerroksesta taltioitiin liitupiipun varren katkelma (KM 2009070:9). Seassa oli myös mm. tiiltä ja lasia. Hieman ylempää talteen otettiin kaksi palaa punasavikeramiikkaa (KM 2009070:10-11). Tämän mahdollisesti kaupunkiaikaisen kerroksen yläpuolella oli ainakin 3-4 myöhempää täyttömaakerrosta.

Koillisprofiilissa näkyi kiveyksiä kolmessa kerroksessa. Alin niistä oli ladottu pienemmistä kivistä ja voisi ehkä liittyä kaupunkiaikaan. Kyseessä voisi olla esim. pihan tai talon edustan kiveys. Tässäkin profiilissa näkyi korkeudella 84,70 m mpy vastaavanlainen nokinen kerros kuin kaakkoisprofiilissa. Kyseessä voisi olla esimerkiksi vuoden 1739 kaupunkipaloon liittyvä kerros.

Kuva 5. K2a, koillisprofiilin kolme kiveyskerrosta.

Kaivanto K2b kulki lyhyesti rakennuksen 4 länsikulmauksessa. *Lounaisprofiilissa* (kartta 32) näkyy täyttökerrosten alla runsaasti mm. laastia ja tiilimurua sisältäneitä rakennusjätekerroksia. Mahdollisesti alimmat nokiset silttikerrokset voisivat liittyä kaupunkiaikaan (n. 84,70 m mpy). Alemmista kerroksista löytyi muutamia luita.

Kaivanto K2c kulki edellisestä kohtisuoraan länteen. Piirretyssä *kaakkoisprofiilissa* puhdas siltti tulee esiin n. 70 cm syvyydellä (kartta 33). Sen yläpuolella oli tummanharmaa humuksen sekainen savikerros, jossa oli tiilenpaloja ja tiilimurskaa. Profiilista ei tullut löytöjä.

Kaivanto K2d pääosin kuten edellä. *Länsiprofiilissa* näkyi lisäksi maatuneen puun jäänteitä noin korkeudella 84,70 m mpy (kartta 34). Ei löytöjä.

Kaivanto K2e. Piirretystä *luoteisprofiilista* osa kaivettiin koneella pois (kartta 35 ja 36). Jäljellä oli noin 40 cm:ä savi- ja silttikerroksia. Kerroksissa oli tiilenpaloja, hiukan hiiltä ja luuta. Ei löytöjä.

Kaivanto K2f. Piirretystä *itäprofiilista* n. korkeudelta 84,70 m mpy löytyi mm. liitupiipun kopan katkelma tummanruskeasta, saven, tiilen ja noen sekaisesta hiekkakerroksesta (kartta 37). Tämän kerroksen yläpuolella oli kolme täyttökerrosta; osa profiilin yläosasta oli kaivettu pois koneellisesti.

Kaivanto K2g. *Koillisprofiilissa* kulki kiveys korkeudella 85,20 m mpy ja kyse lienee samasta kasarmiaikaisesta kiveyksestä kuin kaivannossa K2g (kartta 40). Ei löytöjä.

Kaivanto K2h. Kaivannon *luoteisesta profiilista* piirrettiin kolme karttaa (kartat 38, 39 ja 41). Profiileissa näkyi runsaasti eriaikaisia täyttökerroksia. Kartassa 38 näkyi korkeudella 85,20 m mpy eli noin 40 cm syvyydellä suurista kivistä tehtyä kiveystä. Sen yhteydestä löytyi pari palaa tarkemmin ajoittamatonta astialasia (KM 2009070:21). Kiveys sijaitsi sen verran ylhäällä, että se lienee kasarmiaikainen. Korkeudella 84,50 m mpy oli havaittavissa tummanruskea humuksen, hiekan ja savensekainen kerros profiileissa 1 ja 2 (kartat 38 ja 39), joista löydettiin myös luuta.

Kuva 6. K2h, koillisprofiili.

Kaivanto K2i. Piiirretty *pohjoisprofiili* koostui pintamaan lisäksi neljästä siltti- ja savikerroksesta (kartta 64). Korkeudella 85,00 m mpy oli pieni laikku maatumutta puuta tiilen sekaisessa silttikerroksessa. Ei löytöjä.

4.6. Rakennus 5

4.6.1. Kaivannot K3a-K3d

Kaivanto K3a. Kyseinen kaivanto kaivettiin rakennuksen 5 läntiselle seinustalle. Perustus oli ladottu osittain kallion päälle. Kalliossa näkyi selvästi louhimisjälkiä; mahdollisesti siitä oli otettu kiveä myös rakennustöihin. *Länsiprofiileissa* näkyi useita täyttökerroksia (kartat 42-46). Profiilissa 1 näkyi kaikkiaan n. 80 cm täyttömaata; tähän lukeutuu myös kaapeliojan täyttömaana ollut sorakerros. Korkeudella 84,40 m mpy oli ruskea humuksensekainen silttikerros, jossa oli palaneita kiviä ja luita. Tämän alla olevissa silttikerroksissa oli havaittavissa hiiltä ja laastia. Profiilissa 2 näkyi sama, edellä mainittu kaapeliojan täyttömaa, sekä kaksi muuta ylempää sorakerrosta. Suoraan kaapeliojan alapuolella oli sora- ja silttikerros, jossa oli tiiliä, kiviä, laastia ja kaakelinpaljoja. Löytönä kerroksesta taltioitiin pala vihertävää tasolasia (KM2009070:22).

Profiilissa 3 näkyi n. 60 cm paksuudelta erilaisia kulttuurikerroksia ja maatumutta puuta. Löytöinä saatiin liitupiipun varren katkelmia sekä taso- ja astialasia (KM2009070:23-30). Kerroksessa oli myös hiiltä, luita ja nokisia kiven- ja tiilenpaljoja. Profiilissa 4 tuli esiin muutama suurehko kivi humuksen sekaisesta silttikerroksesta. Kivien pohjoispuolella oli myös maatumeneen puun sekainen maakerros. Profiilista ei tullut löytöjä. Kyseessä voi olla osa rakennuksen jäännöksestä.

Kuva 7. K3a. Länsisivulla perustusten alla olevaa kalliota.

Kaivanto K3b. Rakennuksen 5 pohjoispäädyssä sijainneen kaivannon itäpäässä oli suuri betoninen viemärikaivo, joka hajotettiin kaivinkoneella. Kaivannon keskivaiheilta piirrettiin *pohjoisprofiili*. Tiilimurskakerroksen alla, korkeudella n. 84,40 m mpy näkyi väriltään tumman harmaasta ruskeaan vaihteleva 20-30 cm paksu hiekkakerros (kartta 47). Maan seassa oli kiven ja tiilen paloja sekä hiukan maatunutta puuta. Löytönä taltioitiin liitupiipun varren katkelma (KM2009070:32).

Kaivanto K3c. Kaivanto kulki rakennuksen 5 itäseinustalla. Myöhemmin sitä levennettiin itään päin matalammalla kaivannolla kaukolämpöputkea varten. Kolmessa profiilikartassa näkyi sekä pohjois- että eteläpäässä kaivannon *itäprofiilissa* jäänteitä kasarmiaikaisesta kiveyksestä n. korkeudella 85,50 m mpy (kartat 56,57 ja 60). Kiveyksen päällä oli keskimäärin 2-3 kerrosta erilaisia täyttö- ja rakennusjättemaita. Esimerkiksi profiilissa 2 kaivannon pohjoispäässä kiveyksen päällä oli vahvasti laastin ja tiilensekainen sorakerros. Korkeudella n. 85,20 m mpy näkyi kaikissa kolmessa profiilissa noen ja hiilensekainen tumma maakerros, jossa oli paikoin runsaasti palaneita kiviä ja myös maatunutta puuta. Tästä kerroksesta taltioitiin löytöinä profiilista 1 taso- ja astialasin palat (KM2009070:37-38). Kyseessä on todennäköisesti kaupunkiaikainen kerros. Mitään ajoittavaa ei löytynyt.

Kaivanto K3d oli rakennuksen 5 eteläpäädyssä. Molemmissa piirretyissä *eteläprofiileissa* oli lähes pohjalle asti täyttö- ja rakennusjätekerroksia (kartat 61-62). Tämä rakennusten 4 ja 5 välialueella sijainnut profiili kertoi huomattavasti säilyneemmistä kerroksista kuin rakennusten 3 ja 4 välialueella. Löytöinä saatiin ylemmistä kerroksista kaakelinpala ja kaksi palaa lasia (KM2009070: 40-42). Profiilissa 2 korkeudella 84,30 m mpy näkyi selkeämmin puun, tiilen ja hiilensekainen savikerros, joka voisi olla kaupunkiaikainen. Mitään ajoittavaa ei kuitenkaan tämänkään profiilin yhteydestä löytynyt.

5. Rakennusten sisäpuoliset kaivannot

5.1. Rakennus 3

5.1.2. Hissikuiluhuone

Rakennuksen 3 pohjoispäässä olevaan kulmahuoneeseen (huone 15) kaivettiin syvä kaivanto hissikuilun altaan betonimuottia varten. Parin sorakerroksen jälkeen esille tuli *länsiprofiilista* vanha rautainen viemäriputki ja sen alta ensin vahva tiili- ja tiilimurskakerros ennen savikerroksia (kartta 6). Korkeudella 85,20 m mpy oli kerros tumman ruskeaa humuksensekaista savea, jossa oli myös luita ja laastia. Kerroksista ei tullut löytöjä.

Kuva 8. Rakennus 3, hissikuilun piirtoa.

5.1.3. Sk 1-5

Rakennuksessa 3 kaivettiin kaikkiaan 5 sisäpuolista kaivantoa. **Sisäkaivanto 1** huoneessa 11 paljasti *koillisprofiilistaan* todennäköisesti asumuksen ja sen tulisijan jäännöksen noin korkeudelta 85,00 m mpy (kartta 15). Nämä tulivat esiin kahden hiekkakerroksen ja tiili- ja tiilimurskakerroksen alta. Tulisijan vasemmalla puolella oli kerros maatonutta puuta; mahdollisesti lattian jäännöstä. Näiden alla oli tumman harmaa tiilen ja noen sekainen hiekka. Asumuksen jäännös on siis tuskin liittynyt ainakaan kaupungin vanhimpaan vaiheeseen. Löytöinä saatiin liitupiipun varren katkelma ja kappale hiointa. Irtolöytönä lähistöltä talletettiin myös käsikiven kappale (KM2009070: 7-8, 44).

Kuva 9. Rakennus 3, sisäkaivanto1. Talon pohja ja tulisija.

Sisäkaivanto 2 kulki poikittain Sk 1:een nähden huoneissa 10 ja 13 (kartat 16, 20-21). Kaikkiolla oli päällimmäisenä tiilimurskakerros, jonka alla pari täyttökerrosta savimaata. Myös näissä kaivannoissa näkyi kaikissa kolmessa piirretyssä profiilissa n. korkeudella 85,00 m mpy mm. hiiltä, luuta ja maatonutta puuta sisältänyt kerros. *Lounaisprofiilista* löytyi puhalletun vihreälasisen pullon vapaasti kierretty suosa (KM2009070: 13). Lounaisprofiilissa näkyi alimmaisena suuri kivi, jonka päällä osa puunjäänteistä sijaitsi. Kyseessä voi olla rakennukseen liittyvä jäännös.

Sisäkaivanto 3 huoneessa 12. Kaivannosta piirretyn *pohjoisprofiilin* yläosa paljasti tässäkin huoneessa lähes puolen metrin paksuisen tiili- ja tiilimurskakerroksen (kartta 23). Näiden alla olleista savikerroksista saatiin löytönä ainoastaan yksi pala irsoitunutta tasolasia (KM2009070: 16).

Sisäkaivanto 4 kulki huoneen 12 läpi, sijoittuen poikittain kaivantoon 3 nähden. *Itäprofiilissa* näkyi edellä mainittu tiiliroskakerros ja sen alla savikerros, jossa oli hiukan tiilen- ja laastin paloja (kartta 22). Löytöinä saatiin ylempää ilmeisesti kengän korkorauta ja aivan pohjalta liitupiipun varren katkelma (KM2009070: 14-15).

Sisäkaivanto 5 huoneessa 3 kulki huoneen poikki itä-länsi suuntaisesti. Osassa *kaakkoisprofiilia* näkyi edellisten kaltainen tiiliroskakerros (kartta 26). Sen sijaan tummanruskea humuksen sekainen savikerros pohjimmaisena korkeudella 85,20 m mpy liittyi todennäköisesti samanlaiseen vastaavaan seinän takana ulkona kaivannossa K1e. Kerroksesta ei tullut löytöjä, mutta se voi liittyä mahdollisesti kaupunkiaikaan.

5.2. Rakennus 4

5.2.1. Sk1-2

Rakennus 4 eli ns. vanha päävartio sijaitsee kahden varsinaisen kasarmirakennuksen (rakennukset 3 ja 5) välissä. Rakennukseen tulee uusi pääsisäänkäynti ja molemmin puolin yhteys kasarmirakennuksiin lasikäytävien kautta. Rakennuksen aulaan (huone A) oli pystytetty väliseinät, jotka nyt purettiin pois. Tulevia tukirakenteita varten kaivettiin paikkoja betonianturoille. Rakennuksen pääoven edestä löytyi myös alkuperäisen *terassin reunakiveys*, joka näkyy myös H. Dahlströmin rakennuspiirustuksessa vuodelta 1871 (kartta 29).

Sisäkaivanto 1 huoneessa A. Ylimpänä *luoteisprofiilissa* erottuu jälkiä puretusta betonilattiasta ja sen alla olleesta hiekkansekaisesta savikerroksesta (kartta 19). Korkeudella 84,70 m mpy paljastui ruskea humuksen ja tiilen murujen sekainen savi. Tästä kerroksesta löytyi liitupiipun varren katkelma (KM2009070: 12). Kyseessä on todennäköisesti vanhaan kaupunkiin liittyvä kerros. Kerroksen yläpuolella erottui viisi muuta savi- ja hiekkakerrosta. Sen alla oli vielä kymmensenttinen turvekerros.

Kuva 10. Apulaistutkija Jouko Pukkila ja tutkimusapulainen Silja Penna-Haverinen anturan 2 kuopassa rakennuksessa 4.

Sisäkaivanto 2 huoneessa A. Sk 2 oli syvin kaikista kaivannoista; yli 2 metriä. Sen *koillisprofiilissa* näkyi kymmenen erilaista hiekka- ja savikerrosta (kartta 25). Ne olivat löydöttömiä, jotain yksittäistä luuta lukuun ottamatta. Alimmaisena oli harmaa kerrallinen savikerros. Tässäkin paljastui korkeudella 84,70 m mpy tumma, hiekkansekainen humuskerros ja hieman ylempänä nokinen, tiilen ja laastin sekainen hiekka (84,90 m mpy). Kerroksista ei tullut löytöjä, mutta ne liittyvät mitä ilmeisimmin vanhan kaupungin aikaan.

5.3. Rakennus 5

5.3.1. Hissikuiluhuone

Rakennuksen 5 hissikuiluhuoneen kaivannon profiileista piirrettiin *koillis- ja lounaisprofiilit*. Mahdollisesti kaupunkiaikaan voivat liittyä seuraavat kaksi koillisprofiilin kerrosta: noin korkeudella 84,10 m mpy ollut hiilensekainen hiekkakerros, jonka alla oli humuspitoinen hiekkakerros. Näiden päällä oli kuusi hiekka- ja savipitoista täyttökerrosta. Myös täällä oli tiilenpaloista muodostunut jätakerros n. 20 cm:ä vahvana. Lounaisprofiilissa oli korkeudella 84,00 m mpy humuksensekainen hiekkakerros, josta ainoana löytönä luu. Tämän päällä oli ainakin viisi hiekka- ja savikerrosta; pintamaa oli turvallisuussyistä viistetty, joten ylinten kerrosten dokumentointi ei ollut mahdollista (kartat 27-28).

5.3.2. Sk 1-5

Rakennuksen 5 länsiseinästä tuotiin sisälle viemäriputki huoneiden 6 ja 7 kautta. Tästä **sisäkaivanto 1:stä** piirrettiin sekä *pohjois-* että *eteläprofiili*. Molemmissa näkyi korkeudella 84,00 m mpy ruskea humuskerros, jossa oli myös jonkin verran hiiltä sekä palaneita ja palamattomia kiviä (kartat 48-49). Ei löytöjä.

Kuva 11. Sisäkaivanto 1 rakennuksessa 5.

Sisäkaivannosta 2 huoneessa 12 piirrettiin *etelä- ja pohjoisprofiilit*. Korkeudella 84,30 m mpy oli runsaasti hiilen, laastin ja maatuneen puun sekaista hiekkaista humusta (kartat 50-51). Seassa oli myös muutama löytö ja luita. Löydöistä mainittakoon vihreä tasolasin kappale ja liitupiipun varren katkelma (KM2009070: 33-36).

Sisäkaivanto 3, huone 13. Kaivannosta piirrettiin *itä- ja länsiprofiilit*. Korkeudella 84,20 m mpy oli havaittavissa tummanruskea humuksen- ja hiilensekainen hiekkakerros molemmissa profiileissa (kartat 52-53). Tämän kerroksen ylä- ja alapuolella oli useita hiekka- ja savikerroksia. Länsiprofiilissa näkyi lisäksi tiilimurskakerros korkeudella 84,70 m mpy. Profiileista ei tullut löytöjä.

Sisäkaivanto 4 huoneessa 3 paljasti *pohjoisprofiilistaan* tummanruskean humuksen, tiilen- ja hiilensekaisen hiekkakerroksen korkeudella 85,10 m mpy (kartta 55). Välittömästi tämän yläpuolella oli kerros harmaata silttiä ja ylimpänä kolme hiekkakerrosta. Ei löytöjä.

Sisäkaivannosta 5 huoneessa 11 piirrettiin *länsiprofiili* (kartta 63). Korkeudella 85,30 m mpy havaittiin humuksen, kivien ja laastin sekainen hiekkakerros, jonka alla oli ohut kerros hiilen sekaista maata. Ainoastaan pari luuta löytyi näiden kerrosten yläpuolelta.

Yllä mainitut sisäkaivantojen 1-5 kerrokset voivat siis liittyä alueen kaupunkiaikaan. Tämä ei kuitenkaan ole täysin varmaa, koska löydöt kerroksista olivat varsin vähäiset.

6. Lopuksi

Kaivetuilta alueilta ei loppujen lopuksi havaittu kovinkaan runsaasti selvästi kaupunkiaikaisia jäänteitä. Näihin voidaan lukea oikeastaan vain muutama kiveys ja rakennuksen 3 sisältä löytynyt, profiilissa näkynyt mahdollinen rakennuksen lattian ja tulisijan jäännös. Kerrosten säilyneisyys oli parempi rakennusten sisäpuolella ja Tampereentien puolelle tehdyssä vesijohtokaivannossa. Runkolinjakaivannot noudattelivat aiempaa viemäriinjaa. Koska työ oli konekaivuun valvontaa, ei profiileista yleensä löytynyt mitään selvästi ajoittavaa. Löydöt olivat tämän tyyppiselle kohteelle luonteenomaisia: ikkuna- ja pullolasia, punasavikeramiikan kappaleita, liitupiipun katkelmia jne.

Rakennusten 3 ja 5 päällimmäisenä maakerroksena oli yleensä paksuhko tiilen paloista ja tiilimurskasta koostunut kerros. Tämä kerros liittyi kuitenkin selvästi kasarmirakennusten rakennusaikaan. Rakennusten sisältä löytyi maan alta myös mm. joitakin ratakiskon pätkiä, jotka nekin oli ilmeisesti hävitetty hautaamalla maahan. Myös purettujen väliseinien perustuksia tuli esiin paikoin. Rakennuksessa 4 ei vastaavaa tiilikerrosta havaittu.

Vanhassa Hämeenlinnassa katuja ei historiatietojen mukaan koskaan useista kehotuksista huolimatta kivetty. Paikoin löytyi kuitenkin kiveyksiä eri korkeuksilta, jolloin voi syystä epäillä ainakin alempien liittyneen kaupunkiaikaan. Kyseessä onkin voinut olla yksittäisten talojen edustalle ladotut kiveykset, kuten Museoviraston rakennushistorian osaston tutkija Päivi Hakanpää epäili suorittaessaan koetutkimuksia kasarmialueella vuonna 2005.

Historiatiedoissa mainitaan lisäksi, että torin laidalla aikanaan olleessa raatihuoneessa olisi ollut myös pieni kellari. Tästä kellarista ei löydetty jäänteitä, mutta sen sijaan rakennusten 2 ja 3 välille oli rakennettu jonkinlainen holvattu, maanalainen käytävä. Tämä on tapahtunut todennäköisesti 1910-luvulla, rakennus 2 valmistumisaikana. Tästä havaittiin jäänteitä jo vuoden 1967 tutkimuksissa. Nyt suurin osa tästä rakenteesta oli siis jo purettu ja jäljellä ollutta osaakin hajotettiin lisää.

Teemu Mökkösen kaupunkiarkeologisessa inventoinnissaan osoittama epäily kulttuurikerrosten hyvästä säilyneisyydestä nyt käsitellyllä alueella pitää sinänsä paikkansa. Siihen voisi lisätä huomion siitä, että rakennusten sisällä kerrokset olivat parhaiten säilyneitä. Niiden päällä ei ollut niin runsaasti myöhempiä rakennusjäte- ym. kerroksia. Nyt suoritettuna tyyppinen valvonta ei

kuitenkaan anna mahdollisuuksia tasojen tutkimuksiin, vaan ainoastaan profiilien havainnointiin ja siinä satunnaisten löytöjen taltiointiin.

Turussa 14.5.2010

FM Tiina Jäkärä

Lähteet

- Hakanpää, Päivi 2005: Hämeenlinna, Linnan kasarmin koekaivaus ja pilaantuneiden maiden tutkimusten arkeologinen valvonta 2005. MV/RHO:A.
- Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma. Kansallinen kaupunkipuisto. Hämeenlinnan Kansallinen Kaupunkipuisto. Hämeenlinna 2002.
- Kankainen, Tuovi, Lempiäinen Terttu ja Vuorela, Irmeli 1993: Varikkoniemen menneiden aikojen asutuksen ja luonnonolojen jäljillä. Arx tavastica 9. Hämeenlinna-seuran julkaisu. Hämeenlinna.
- Katermaa, Aino 1992: Hämeenlinnan Linnankasarmin tutkimus – Vanhaa kaupunkia etsimässä. Suomen museo 1992.
- Kyläkoski, Eeva 2005: Hämeenlinnan Linnan kasarmit. Rakennushistoriaselvitys. Jaakko Pöyry Infra. Maa ja Vesi.
- Lindeqvist 1926: Kaupungin historia ruotsin vallan aikana. Hämeenlinnan kaupungin historia II osa. Hämeenlinna.
- Lilius, Henrik 1989: Hämeenlinnan asemakaava. Tavastehus stadsplan. Arx tavastica 8. Hämeenlinna-seuran julkaisu. Hämeenlinna.
- Mikkola, Rauni 1967: Hämeenlinnan Linnan kasarmin vesi- ja viemäriverkoston uusiminen maaliskuussa 1967. MV/RHO Hämeen linnan tutkimusarkisto.
- Mökkönen, Teemu 2003: Hämeenlinna - Tavastehus. Kaupunkiarkeologinen inventointi. MV/RHO:A
- Suhonen, Veli-Pekka 1999: Valokaapeliohjien kaivuun seuranta Hämeenlinnassa 5.11.1999. MV/RHO:A.

Liite 1.

Hämeenlinna Linnan kasarmi Maanrakennustyön valvonta 2009. Tiina Jäkärä

Mustavalkonegatiivit 217881:1-85 (Diar. 14.12.09)

1. Rakennus 3, eteläpääty, josta kaivanto 1a alkaa. Lounaasta. TJ 26.5.
2. R3 länsiseinää, jonka vieressä kaivanto 1a kulkee. Etelästä. TJ 26.5.
3. Työmaa-alueita rakennusten länsipuolella. Vasemmalla työmaakopit ja maneesirakennus. Kaakosta. TJ 26.5.
4. R3, eteläpääty, josta kaivanto 2 alkaa. Koillisesta. TJ 26.5.
5. R4, keskellä. Idästä. TJ 26.5.
6. R5, oikealla. Kaakosta. TJ 26.5.
7. Työmaa-alueen läntinen puoli. Tampereentie oikealla. Luoteesta. TJ 26.5.
8. R3, hissikuilun keskeneräinen pohja kuvattuna ulko-ovelta. TJ 26.5.
9. Työkuva. Vesijohdon etsintää. TJ 28.5.
10. Vesijohtokaivannon 1 koillisprofiili. Lounaasta. TJ 2.6.
11. Vesijohtokaivanto 2 rakennuksen 4 edessä. Lounaasta. TJ 2.6.
12. R3, eteläpäädyin syväälle kaivettu perustus. Länneestä. TJ 2.6.
13. R3, kaivanto K1a valmis. Kaakosta. TJ 3.6.
14. R3, hissikuilun piirtoa. Idästä. TJ 3.6.
15. R3, hissikuilun länsiprofiili. Idästä. TJ 3.6.
16. R3, kaivanto 1a. Katukiveys länsiprofiilissa. Pohjoisesta. TJ 3.6.
17. R3, K1a. Katukiveys länsiprofiilissa. Pohjoisesta. TJ 3.6.
18. Vesijohtokaivanto 3 rakennuksen 4 edessä. Musta maakerros. Kaakosta. TJ 5.6.
19. R3. Eteläpäädyistä löytynyt kellari. Länneestä. TJ 8.6.
20. R3. Kellari. Kaakosta. TJ 8.6.
21. R3, K1b valmis. Koillisesta. TJ 15.6.
22. R3, K1e alkaa. Perustus ulkonee kuten rakennuksen länsipuolellakin. Kaakosta. TJ 16.6.
23. R3, K1e. Profiilia eteläpäässä. Kaakosta. TJ 17.6.
24. R3, sisäpuolinen kaivanto 1 (Sk1). Luoteesta. TJ 24.6.
25. R3, Sk1. Luoteesta. TJ 24.6.
26. R3, Sk1. Luoteesta. TJ 24.6.
27. R3, Sk1. Talon pohja ja tulisija. Lounaasta. TJ 24.6.
28. R3 ja R4 eteläinen välialue avataan. Koillisesta. TJ 29.6.
29. R3 ja R4 välialue kaivettu auki yhdyskäytävän rakennusta varten. Idästä. TJ 30.6.
30. R4, K2a, kaakkoisprofiili. Länneestä. TJ 2.7.
31. R4, K2a, koillisprofiili. Kolme kiveyskerrosta. Etelästä. TJ 2.7.
32. R4, sisäpuolinen kaivanto 2, anturan kuoppa. Koillisprofiili. Etelästä. TJ 7.7.
33. R3, Sk2, huone 13. Luoteisprofiili. Kaakosta. TJ 9.7.
34. R3, Sk2, h13. Lounaisprofiili. Koillisesta. TJ 9.7.
35. Kuten yllä.
36. R3, Sk2 jatkuu huoneeseen 13. Kuvattu aulan ovelta. TJ 10.7.
37. R3, Sk3, h12. Luoteisprofiili. Kaakosta. TJ 14.7.
38. R3, Sk4, h12. Koillisprofiili. Lounaasta. TJ 14.7.
39. R3, K1e. Itäprofiili. Lounaasta. TJ 15.7.

40. R4, Sk1, anturan kuoppa. Luoteisprofiili. Etelästä. TJ 16.7.
41. R3, itäpuolinen perustus kokonaan auki. Pohjoisesta. TJ 16.7.
42. R3, Sk5, h3. Kaakkoisprofiili. Koillisesta. TJ 20.7.
43. R5, hissikuilu, länsiprofiili. Idästä. TJ 23.7.
44. R3, porrashuone. Pääportaiden holvirakenteen kaari. Idästä. TJ 24.7.
45. R5, h1, hissikuilu, koillisprofiili. Lounaasta. TJ 24.7.
46. R5, h1, hissikuilu, lounaisprofiili. Huoneiden 1 ja 2 välisen seinän perustusta. Koillisesta. 24.7.
47. R4 edestä löytyneet reunuskivet. Kaakosta. TJ 28.7.
48. R3, K1e. Profiili 4. Lännestä. TJ 28.7.
49. R3, K1e. Profiili 5. Lännestä. TJ 28.7.
50. R4 ympärikaivu alkaa. Kaakosta. 28.7.
51. R4, K2c. Profiili 1. Lännestä. TJ 29.7.
52. R4, K2b. Profiili 1. Koillisesta. TJ 29.7.
53. R4, K2g. Maasta paljastuneet reunuskivet. Lounaasta. TJ 31.7.
54. R4, K2g. Profiili 2. Kaakosta. TJ 31.7.
55. R4, K2g. Profiili 3. Kaakosta. TJ 3.8.
56. R4, K2h. Profiili 1. Lounaasta. TJ 3.8.
57. R4, K2i. Koillisprofiilia (ei karttaa). Lounaasta. TJ 5.8.
58. R5, K3a. Länsisivulla perustusten alla olevaa kalliota. Etelästä. TJ 6.8.
59. R5, K3a. Kallio. Lännestä. TJ 10.8.
60. R5, K3a. Profiili 1. Koillisesta. TJ 6.8.
61. R5, K3a. R5. Länsisivulla perustusten alla olevaa kalliota. Lännestä. TJ 6.8.
62. R5, K3b. R5 pohjoispäässä hajotettu viemärikaivo. Koillisesta. TJ 11.8.
63. R5, K3a. Profiili 3. Koillisesta. TJ 11.8.
64. R5, K3a. Profiili 4. Koillisesta. TJ 11.8.
65. R5, K3a. Profiili 4. Koillisesta. TJ 11.8.
66. R5, h7-6. Viemärikaivannon kaivua. Koillisesta. TJ 12.8.
67. R5, K3b. Profiili 1. Lounaasta. TJ 12.8.
68. R5, Sk1. H6-7. Profiilin piirtoa sisään tulevasta viemärikaivannosta. Koillisesta. TJ 13.8.
69. R5, Sk2. Profiili 1. Idästä. TJ 19.8.
70. K1e. Kaapelikaivon kuoppa, R4 itäpuoli. Puuroskakerros jossa luuta. Koillisesta. JP 21.8.
71. R5, Sk3. Länsiprofiilia. Idästä. JP 21.8.
72. R5, Sk3. Itäprofiilia. Lännestä. JP 21.8.
73. K1e. Kaapelikaivon kuoppa, R4 itäpuoli. Pohjoisseinämän kerrokset ja sen edustan ristikkäiset puujäänteet. Etelästä. JP 24.8.
74. R5, K3c. Profiili 1. Lännestä. JP 25.8.
75. R5, K3c. Profiili 2. Lännestä. TJ 31.8.
76. R5, Sk3, h10. Luoteisprofiilia. Kaakosta. TJ 31.8.
77. R5, K3c. Profiili 3. Lounaasta. TJ 3.9.
78. R5, K3d. Profiili 1. Luoteesta. TJ 3.9.
79. R5, K3d. Profiili 2. Pohjoisesta. TJ 3.9.
80. R5, Sk5, h11. Länsiprofiili. Idästä. JP 15.9.
81. Rakennusten 4 ja 5 väli, kaukolämpöputkikaivannon itäseinämän maakerroksia. Lännestä. JP 15.9.
82. R4, K2i. Pohjoisprofiili. Etelästä. JP 17.9.
83. R4, K2i. Pohjoisprofiili. Etelästä. JP 17.9.
84. Runkolinjan ruohokentälle tehdyn kaivannon E-päässä pihalla olevan osuuden S-seinämää, 15-20 m rakennuksen 5 W-seinästä länteen. Etelästä. JP 28.9.
85. Runkolinjakaivanto 2:n N-pää, E-seinä. Lännestä. JP 29.9.

Liite 2.

Hämeenlinna Linnan kasarmi Maanrakennustyön valvonta 2009. Tiina Jäkärä (TJ)

Digitaalikuvat 1-111

1. Tykistömuseon länsipääty. Kaukolämpökaivannon läpiviennin paikka. Etelästä. TJ 26.5.
2. Työkuva. Rakennus 3. Ovelta kuvattu hissikuilun tuleva paikka. TJ 26.5.
3. Tykistömuseon länsipääty. Kaukolämpökaivanto valmis. Lounaasta. TJ 26.5.
4. R3, eteläpääty, josta kaivanto K1a alkaa. Lounaasta. TJ 26.5.
5. R3 länsiseinää, jonka vieressä kaivanto K1a kulkee. Etelästä. TJ 26.5.
6. Työmaa-alueetta rakennusten länsipuolella. Vasemmalla työmaakopit ja maneesirakennus. Kaakosta. TJ 26.5.
7. R3, eteläpääty, josta kaivanto K1b alkaa. Koillisesta. TJ 26.5.
8. R4, keskellä. Idästä. TJ 26.5.
9. R5, oikealla. Kaakosta. TJ 26.5.
10. Työmaa-alueen läntinen puoli. Tampereentie oikealla. Luoteesta. TJ 26.5.
11. Työkuva. R3. Hissikuilun kaivua kauko-ohjattavalla kaivinkoneella. TJ 26.5.
12. R3. Hissikuilun keskeneräinen pohja kuvattuna ulko-ovelta. TJ 26.5.
13. Työkuva. Viemärikaivannon kaivua. TJ 28.5.
14. Työkuva. Vesijohdon etsintää. TJ 28.5.
15. Vesijohtokaivannon 1 itäprofiili. Lännestä. TJ 2.6.
16. Vesijohtokaivanto 2 rakennuksen 4 edessä. Lounaasta. TJ 2.6.
17. R3, eteläpään syvälle kaivettu perustus länsipuolella. Lännestä. TJ 2.6.
18. R3, kaivanto K1a valmis. Kaakosta. TJ 3.6.
19. R3, K1a. Paksu pullolasi näkyy likamaassa. Idästä. TJ 3.6.
20. R3, hissikuilun piirtoa. Idästä. TJ 3.6.
21. R3, hissikuilun länsiprofiili. Idästä. TJ 3.6.
22. R3, K1a. Katukiveys länsiprofiilissa. Pohjoisesta. TJ 3.6.
23. R3, K1a. Katukiveys länsiprofiilissa. Pohjoisesta. TJ 3.6.
24. Vesijohtokaivanto 3 rakennuksen 4 edessä. Musta maakerros. Kaakosta. TJ 5.6.
25. R3, maamassan alta esiin tullut väliseinän perustus. Lännestä. TJ 8.6.
26. R3, samassa huoneessa väliseinän perustuksen jatkona ollut uunin perustus. Lännestä. TJ 8.6.
27. R3. Eteläpäädyistä löytynyt kellari. Lännestä. TJ 8.6.
28. Kellarin sisäkuva. Kaakosta. TJ 8.6.
29. Kellarin holvi esiin puhdistettuna. Kaakosta. TJ 8.6.
30. Kellarin purkua. Kaakosta. TJ 9.6.
31. R3, K1b valmis. Koillisesta. TJ 15.6.
32. R3. Talon keskioven sisäänkäynti. Idästä. TJ 16.6.
33. R3. Hissikuilun valumuottia tehdään. Idästä. TJ 16.6.
34. R3, K1e alkaa. Perustus ulkonee kuten rakennuksen länsipuolellakin. Kaakosta. TJ 16.6.
35. R3, K1e. Itäprofiilia eteläpäässä. Kaakosta. TJ 17.6.
36. R3, K1e. Itäprofiilia eteläpäässä, kiveystä. Kaakosta. TJ 18.6.
37. R3, K1e. Itäprofiilia. Kaakosta. TJ 23.6.
38. R3, sisäpuolinen kaivanto 1 (Sk1). Luoteesta. TJ 24.6.

39. R3, Sk1. Talon pohja ja tulisija. Lounaasta. TJ 24.6.
40. R3, Sk1. Talon pohjaa(?) koillisprofiilissa, länsiosa. Lounaasta. TJ 25.6.
41. R3, Sk1. Talon pohjaa(?) koillisprofiilissa, itäosa. Lounaasta. TJ 25.6.
42. R3, Sk 2. Kuvattu porraskäytävästä. Kaakosta. TJ 26.6.
43. R3, Sk 2. Koillisprofiili. Lounaasta. TJ 26.6.
44. R3 ja R4 eteläinen välialue avataan. Koillisesta. TJ 29.6.
45. R3 ja R4 eli K2a kaivettu auki yhdyskäytävän rakennusta varten. Idästä. TJ 30.6.
46. R4, K2a, kaakkoisprofiili. Lännestä. TJ 2.7.
47. R4, K2a, kaakkoisprofiili. Lännestä. TJ 2.7.
48. R4, K2a, kaakkoisprofiili. Lännestä. TJ 2.7.
49. R4, K2a, koillisprofiili. Kolme kiveyskerrosta. Etelästä. TJ 2.7.
50. R4, K2a, koillisprofiili. Kolme kiveyskerrosta. Etelästä. TJ 2.7.
51. R4, antura 1. Luoteisprofiili. Kaakosta. TJ 7.7.
52. R3, Sk2, h13. Luoteisprofiili. Kaakosta. TJ 9.7.
53. R3, Sk2, h13. Lounaisprofiili. Koillisesta. TJ 9.7.
54. R3, Sk2 jatkuu huoneeseen 13. Kuvattu aulan ovelta. TJ 10.7.
55. R3, Sk3, h12. Kulttuurikerroksesta löytynyt lasipullon pohja. TJ 14.7.
56. R3, Sk3, h12. Kulttuurikerroksesta löytynyt lasipullon pohja. TJ 14.7.
57. R3, Sk3, h12. Kulttuurikerroksesta löytynyt lasipullon pohja. TJ 14.7.
58. R3, Sk3, h12. Pohjoisprofiili. Kaakosta. TJ 14.7.
59. R3, Sk4, h12. Itäprofiili. Lounaasta. TJ 14.7.
60. R3, K1e. Ruuhkaa montussa. Työkuva. TJ 15.7.
61. R3, K1e. Itäprofiili. Lounaasta. TJ 15.7.
62. Apulaistutkija Jouko Pukkila ja tutkimusapulainen Silja Penna-Haverinen anturan 2 kuopassa rakennuksessa 4. Työkuva. TJ 16.7.
63. R4, antura 2. Koillisprofiili. Etelästä. TJ 16.7.
64. R3, Itäpuolinen perustus kokonaan auki. Pohjoisesta. TJ 16.7.
65. R3, Sk5, h3. Kaakkoisprofiili. Koillisesta. TJ 20.7.
66. R5, h1, hissikuilu. Länsiprofiili. Idästä. TJ 23.7.
67. R3, porrashuone. Pääportaiden holvirakenteen kaari. Idästä. TJ 24.7.
68. R5, h1, hissikuilu. Koillisprofiili. Lounaasta. TJ 24.7.
69. R5, h1, hissikuilu. Lounaisprofiili. Koillisesta. 24.7.
70. R4 edestä löytyneet reunuskivet. Kaakosta. TJ 28.7.
71. R3, K1e. Profiili 4. Lännestä. TJ 28.7.
72. R3, K1e. Profiili 5. Lännestä. TJ 28.7.
73. R4 ympärökaivu alkaa. Kaakosta. TJ 28.7.
74. R4, K2c. Profiili 1. Luoteesta. TJ 29.7.
75. R4, K2b. Profiili 1. Koillisesta. TJ 29.7.
76. R4, K2d. Profiili 1. Koillisesta. TJ 30.7.
77. R4, K2g. Maasta paljastuneet reunuskivet. Lounaasta. TJ 31.7.
78. R4, K2g. Profiili 2. Kaakosta. TJ 31.7.
79. R4, K2g. Profiili 3. Kaakosta. TJ 3.8.
80. R4, K2h. Profiili 1. Lounaasta. TJ 3.8.
81. R4, K2i. Koillisprofiilia (ei karttaa). Lounaasta. TJ 5.8.
82. R5, K3a. Länsisivulla perustusten alla olevaa kalliota. Etelästä. TJ 6.8.
83. R5, K3a. Kalliota lohkottu tulella (hiili). Lounaasta. TJ 6.8.
84. R5, K3a. Lohkottu suorakaiteen muotoinen kivi. Lounaasta. TJ 6.8.
85. R5, K3a. Kallio. Lännestä. TJ 10.8.
86. R5, K3a. Kalliossa poran jälki. Lännestä. TJ 10.8.
87. R5, K3b. Rakennuksen pohjoispäässä hajotettu viemärikaivo. Koillisesta. TJ 11.8.

88. R5, K3a. Profiili 3. Koillisesta. TJ 11.8.
89. R5, K3a. Profiili 4. Koillisesta. TJ 11.8.
90. R5, K3a. Profiili 3. Koillisesta. TJ 11.8.
91. R5, h7-6. Viemärikaivannon kaivua. Koillisesta. TJ 12.8.
92. R5, K3b. Profiili 1. Lounaasta. TJ 12.8.
93. R5, Sk1, h6-7. Profiilin piirtoa sisään tulevasta viemärikaivannosta. Koillisesta. TJ 13.8.
94. R5, Sk2. Profiili 1. Idästä. TJ 19.8.
95. K1e. Kaapelikaivon kuoppa, R4 itäpuoli. Puuroskakerros jossa luuta. Koillisesta. JP 21.8.
96. R5, Sk3. Länsiprofiilia. Idästä. JP 21.8.
97. R5, Sk3. Itäprofiilia. Lännestä. JP 21.8.
98. K1e. Kaapelikaivon kuoppa, R4 itäpuoli. Pohjoisseinämän kerrokset ja sen edustan ristikkäiset puujäänteet (kartta 67). Etelästä. JP 24.8.
99. R5, K3c. Itäprofiilia. Lännestä. JP 25.8.
100. R5, K3c. Profiili 2. Lännestä. TJ 31.8.
101. R5, Sk3, h10. Luoteisprofiili. Kaakosta. TJ 31.8.
102. Työkuva. R5 ahtaalla edustalla jätemaan lastausta. TJ 1.9.
103. R5, pääoven edessä maan alla oleva nuorin pihakiveys. Idästä. TJ 2.9.
104. R5, K3c. Profiili 3. Lounaasta. TJ 2.9.
105. R5, K3c. Kasarmiaikaista pihakiveystä itäprofiilissa. Lounaasta. TJ 3.9.
106. R5, K3d. Profiili 1. Luoteesta. TJ 3.9.
107. R5, K3d. Profiili 2. Pohjoisesta. TJ 3.9.
108. R5, Sk 5, h11. Länsiprofiili. Idästä. JP 15.9.
109. Rakennusten 4 ja 5 väli, kaukolämpöputkikaivannon itäseinämän maakerroksia. Lännestä. JP 15.9.
110. R4, K2i. Pohjoisseinämän piirretty profiili. Etelästä. JP 17.9.
111. Runkolinjan ruohokentälle tehdyn kaivannon E-päässä pihalla olevan osuuden S-seinämää, 15-20 m rakennuksen 5 W-seinästä länteen. Etelästä. JP 28.9.

Liite 3.

Karttaluettelo.

- Kartta 1: Arkeologisesti valvottujen kaivantojen sijainti ja nimet. Mk 1:400.
- Kartta 2: Piirrettyjen profiilikarttojen numero ja sijainti. Mk 1:400.
- Kartta 3: Talteen otettujen irtolöytöjen sijainti. Mk 1:400.
- Kartta 4: Vesijohtokaivanto 1, koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 5: Vesijohtokaivanto 2, itäprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 6: Rakennus 3, hissikuiluhuone, länsiprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 7: Rakennus 3, kaivanto K1a, länsiprofiili 1. Mk 1:10.
- Kartta 8: Rakennus 3, profiilikartta, K1a länsiprofiili 2. Mk 1:10.
- Kartta 9: Vesijohtokaivanto 3, luoteisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 10: Rakennus 3, kellari K1b:ssä, yläpinnan profiili. Mk 1:10.
- Kartta 11: Rakennus 3, kellari K1b:ssä, etusivu. Mk 1:10.
- Kartta 12: Huoneiden numerot. M 1:400.
- Kartta 13: Rakennus 3, K1e itäprofiili, pohjoispää. Mk 1:10.
- Kartta 14: Rakennus 3, K1e itäprofiili 2. Mk 1:10.
- Kartta 15: Rakennus 3, Sk1, koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 16: Rakennus 3, Sk 2, itäprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 17: Rakennus 4, K2a kaakkoisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 18: Rakennus 4, K2a koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 19: Rakennus 4, huone A, anturakaivanto 1:n luoteisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 20: Rakennus 3, huone 13, Sk 2 koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 21: Rakennus 3, huone 13, Sk 2 lounaisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 22: Rakennus 3, huone 12, Sk 4 itäprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 23: Rakennus 3, huone 12, Sk 3 pohjoisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 24: Rakennus 3, K1e itäleikkaus, profiilikartta 3. Mk 1:10.
- Kartta 25: Rakennus 4, huone A, Sk 2, koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 26: Rakennus 3, huone 3, Sk 5. kaakkoisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 27: Rakennus 5, hissikuiluhuone, koillisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 28: Rakennus 5, hissikuiluhuone, lounaisprofiili . Mk 1:10.
- Kartta 29: Rakennus 4, perustuksen sijainti K1e:ssä. Mk 1:10.
- Kartta 30: K1e, itäseinämä, profiili 1. Mk 1:10.
- Kartta 31: K1e, itäseinämä, profiili 2. Mk 1:10.
- Kartta 32: Rakennus 4, K2b, lounaisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 33: Rakennus 4, K2c, kaakkoisseinämä, profiili 1. Mk 1:10.
- Kartta 34: Rakennus 4, K2d, lounaisseinämä, profiili 1. Mk 1:10.
- Kartta 35: Rakennus 4, K2e, luoteisprofiili. Mk 1:10.
- Kartta 36: Rakennus 4, K2e, itäseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
- Kartta 37: Rakennus 4, K2f, itäseinämä, profiilikartta 2. Mk 1:10.
- Kartta 38: Rakennus 4, K2h, luoteisseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
- Kartta 39: Rakennus 4, K2h, luoteisseinämä, profiilikartta 2. Mk 1:10.
- Kartta 40: Rakennus 4, K2g, koillisseinämä, profiilikartta 3. Mk 1:10.
- Kartta 41: Rakennus 4, K2h, luoteisseinämä, profiilikartta 3. Mk 1:10.
- Kartta 42: Rakennus 5, K3a, länsiseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
- Kartta 43: Rakennus 5, K3a, kallion sijainti ja pinnan profiili. Mk 1:50.
- Kartta 44: Rakennus 5, K3a, länsiseinämä, profiilikartta 2. Mk 1:10.
- Kartta 45: Rakennus 5, K3a, länsiseinämä, profiilikartta 3. Mk 1:10.
- Kartta 46: Rakennus 5, K3a, länsiseinämä, profiilikartta 4. Mk 1:10.

- Kartta 47: Rakennus 5, K3b, pohjoisseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
Kartta 48: Rakennus 5, huone 6-7, Sk1 pohjoisseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
Kartta 49: Rakennus 5, huone 6-7, Sk1 eteläseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
Kartta 50: Rakennus 5, huone 12, Sk2 eteläseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
Kartta 51: Rakennus 5, huone 12, Sk2 pohjoisseinämä, profiilikartta 2. Mk 1:10.
Kartta 52: Rakennus 5, huone 13, Sk3, länsiprofiili. Mk 1:10.
Kartta 53: Rakennus 5, huone 13, Sk3, itäprofiili. Mk 1:10.
Kartta 54: K1e, sähkökaivokuoppa rakennus 4:n itäpuolella. Mk 1:10.
Kartta 55: Rakennus 5, huone 3, Sk4, pohjoisprofiili. Mk 1:10.
Kartta 56: K3c, itäseinämä, profiilikartta 1. Mk 1:10.
Kartta 57: Rakennus 5, K3c, itäprofiili 2. Mk 1:10.
Kartta 58: Rakennus 5, huone 8, Sk3, länsiprofiili. Mk 1:10.
Kartta 59: Rakennus 5, huone 10, Sk3, luoteisprofiili. Mk 1:10.
Kartta 60: Rakennus 5, K3c, itäprofiili. Mk 1:10.
Kartta 61: Rakennus 5, K3d, eteläprofiili 1. Mk 1:10.
Kartta 62: Rakennus 5, K3d, eteläprofiili 2. Mk 1:10.
Kartta 63: Rakennus 5, huone 11, länsiprofiili. Mk 1:10.
Kartta 64: Rakennus 4, K2i, pohjoisprofiili. Mk 1:10.

- 4 Savi 1 kpl 3 gr
Liitusavi Mitat 29 x 9 mm
Liitupiippu
Varren katkelma.

Rakennus 3, K1e
Kartta 13

- 5 Lasi 1 kpl 2 gr
Astialasia Mitat 28 x 22 x 3 mm

Pala kirkasta, hyvin säilynyttä ohutta lasia. Toinen pinta on suora ja sillä on palan leveyssuunnassa ohuita uria. Toinen pinta on sileä ja aavistuksen muotoiltu.

Rakennus 3, K1e
Kartta 13

- 6 Lasi 1 kpl 4 gr
Astialasia Mitat 25 x 22 x 8 mm

Kirkasta paksuhkoa lasia halkaisijaltaan pienestä astiasta. Ulkopinnalla matalia kohovöitä pystysuunnassa. Astian seinämän paksuus levenee ylöspäin. Pala on hieman irisoitunut.

Rakennus 3, K1e
Kartta 13

- 7 Kivi 1 kpl 35 gr
Kiviesine Mitat 86 x 35 mm
Hioin

Suorakaiteen muotoinen pala tummanharmaata kiilleliusketta. Yksi sivu on hiottu suoraksi, kaksi muuta ovat epätasaisia mutta kuitenkin hiotuneita. Muoto kapenee kappaleen pituusakselin suuntaisesti.

Rakennus 3, SK1
Kartta 15

- 8 Savi 1 kpl 3 gr
Liitusavi Mitat 38 x 9 mm
Liitupiippu

Varren katkelma, jossa pituussuunnassa selkeä harjanne.

Rakennus 3, SK1
Kartta 15

- 9 Savi 1 kpl 2 gr
Liitusavi Mitat 27 x 7 mm
Liitupiippu

Varren katkelma

Rakennus 4, K2a
Kartta 17

- 10 Keramiikka 1 kpl 5 gr
Punasavi Mitat 42 x 30 x 4 mm

Pala on suora, ei kaarru. Toinen pinta on rapautunut pois. Toisella puolella osittain irronnutta kirkkaanvihreää maalia tai mattapintaista lasitetta.

Rakennus 4, K2a
Kartta 17

- 11 Keramiikka 1 kpl 2 gr
Harmaa savimassa Mitat 28 x 20 x 4 mm
Astian reunapala

Lasittamattomasta astiasta, jonka reunassa pieni paksunnos. Pinnassa näkyy valmistuksessa syntyneitä ohuita uria.

Rakennus 4, K2a
Kartta 17

- 12 Savi 1 kpl 2 gr
Liitusavi Mitat 28 x 7 mm
Liitupiippu

Varren katkelma, poikkileikkaus aavistuksen kulmikas

Rakennus 4, anturakaivanto 1
Kartta 19

- 13 Lasi 1 kpl 19 gr
Astialasia Mitat 24 x 16 x 8 mm
Pullo
- Hyväkuntoinen, terävasärmäinen vihreän lasin pala. Pala kaartuu muodostaen hyvin pienialaisen ympyrän, jonka ulkoreunalla on kierretty kohovyö. Pala on todennäköisesti pullon suusta.
- Rakennus 3, SK2
Kartta 21
- 14 Metalli 1 kpl 3 gr
Rauta Mitat 71 x 16mm
Esineen katkelma
- Kaarevan, tasaleveän ja litteän esineen katkelma, mahdollisesti kengän kannan rauta.
- Rakennus 3 SK4 itäprofiili
Kartta 22
- 15 Savi 1 kpl 7 gr
Liitusavi Mitat 45 x 11 mm
Liitupiippu
- Koristeltu varren katkelma. Reikä aivan varren reunassa. Toinen pää on varren päästä ja siinä on kolme alakkaista koristevyöhykettä. Ne on tehty vierekkäin leimatuista pienistä kolmionmuotoisista pisteistä.
- Rakennus 3 SK4 itäprofiili
Kartta 22

- 16 Lasi 1 kpl 2 gr
Tasolasia Mitat 39 x 18 x 2 mm
Ikkunalasia?
Vihertävää irisoitunutta lasia. Särmät
aavistuksen pyöristyneet.

Rakennus 3 SK3 pohjoisprofiili
Kartta 33
- 17 Keramiikka 1 kpl 2 gr
Kivitavara Mitat 23 x 19 x 4 mm
Astia
Kaareva astian kylkikappale. Sisäpuoli
lasittamaton, ulkopuolen lasitus on
lähes kokonaan ehjä, väritys vaihtelee
vaaleanruskeasta vaaleaan
harmaaseen.
Rakennus 3, K1e itäleikkaus profiili 3, osa 1
Kartta 24
- 18 Lasi 1 kpl 1 gr
Tasolasia Mitat 17 x 14 x 1,5 mm
Kellertävän vihertävää lasia. Melko
hyväkuntoinen. Toisella pinnalla
hienoinen aaltokuvio.
Rakennus 3, K1e, itäseinämä, profiili 5
Kartta 31

- 19 Metall
Rauta
Esine
1 kpl 10 gr
Mitat 63 x 11 mm
Metallipuikko, jonka toisessa päässä kanta. Puikko kapenee kohti toista, pyöristettyä päätä. Varsi nelikulmainen. Mahdollisesti työkalu, punsseli tms.
Rakennus 4, K2f, itäseinämä, profiilikartta 2
Kartta 37
- 20 Savi
Liitusavi
Liitupiippu
1 kpl 1 gr
Mitat 23 x 12 x 4 mm
Pesän katkelma. Sisäpinnalla palojäkiä.
Rakennus 4, K2f, itäseinämä, profiilikartta 2
Kartta 37
- 21 Lasi
Astialasi
2 kpl 18 gr
Mitat 30 x 24 x 3 mm 39 x 16 x 4 mm
Isompi palanen on lasiastian pohjanuppi. Pala on turkoosinvihreää lasia, jossa on kuplia. Nupin juuressa selkeä kulma ja sen laki on reunoja paksumpi. Pienempi palanen on vihreänruskeaa lasia, jossa kuplia. Pala kaartuu sekä sisään- että yhdestä reunasta ulospäin.
Rakennus 4, K2g, luoteisseinämä, profiilikartta 1
Kartta 38

- 22 Lasi 1 kpl 2 gr
Tasolasia Mitat 38 x 21 x 1 mm

Vaaleanvihreää tasolasia.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 2
Kartta 44

- 23 Savi 1 kpl 0 gr
Liitusavi Mitat 14 x 5 mm
Liitupiippu

Ohut varren katkelma. Aavistus
saumaa näkyvissä vastakkaisilla
puolilla. Toisesta päästä hieman
värjäytynyt.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 24 Lasi 1 kpl 3 gr
Astialasia Mitat 24 x 18 x 3 mm

Vaaleanvihreä lasinpala, jonka
massassa on kuplia. Irisoitunut. Yksi
kulmista kääntyy sisäänpäin.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 25 Lasi 1 kpl 4 gr
Tasolasia Mitat 46 x 36 x 2 mm

Kirkas lasinpala. Resentti?

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 26 Keramiikkaa 1 kpl 1 gr
Punasavi Mitat 24 x 18 x 3 mm

Ainoastaan sisäpinta säilynyt. Se on lasitettu ja väriltään ruskean- ja harmaankirjava.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 27 Savi 1 kpl 5 gr
Liittusavi Mitat 50 x 8 mm
Liitupiippu

Varren katkelma. Aavistus saumaa näkyvissä vastakkaisilla puolilla. Toisesta päästä hieman värjäytynyt.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 28 Lasi 2 kpl 1 gr
Tasolasia Mitat Koot 24 x 19 x 1 ja
mm, 17 x 14 x 1 mm

Kaksi vihertävää tasolasin kappaletta.
Suurempi kappaleista vaaleamman
vihreä kuin pienempi. Pienempi kappale
irisoitunut.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 29 Lasi 1 kpl 0 gr
Tasolasia Mitat 16 x 12 x 1 mm

Vihreän tasolasin kappale, joka on
osittain irisoitunut.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 30 Lasi 5 kpl 2 gr
Tasolasia Mitat Koot 33 x 10 x 1,5
mm, 28 x 7 x 1,5
mm, 24 x 12 x 1,5
mm, 13 x 10 x 1,5
mm ja 20 x 7 x 1 mm

Kaikki palat irisoitunutta vaaleanvihreää
tasolasia, joissa kuitenkin palakohtaisia
sävy- ja vahvuuseroja. Pienin paloista
pinnaltaan ruskeankirjava.

Rakennus 5, K3a, länsiseinä, profiilikartta 3
Kartta 45

- 31 Lasi 1 kpl 23 gr
Astialasia Mitat 64 x 39 x 5 mm
Pullo?

Paksua tummanvihreää kuplatonta pullolasia. Terävsärmäinen. Yhdessä kulmissa lasi kääntym muodostaen kulman. Oletettavasti pullon pohjasta.

Rakennus 5, K3b, pohjoisseinä, profiilikartta 1
Kartta 47

- 32 Savi 1 kpl 2 gr
Liitusavi Mitat 31 x 7 mm
Liitupiippu

Varren katkelma .

Rakennus 5, K3b, pohjoisseinä, profiilikartta 1
Kartta 47

- 33 Lasi 1 kpl 15 gr
Tasolasia Mitat 74 x 71 x 1 mm

Vihreä tasolasin kappale.

Rakennus 5, huone 12, SK2 pohjoisseinä, profiili 2
Kartta 51

2009

KM 2009070

Hämeenlinna Linnan kasarmit

KM 2009070

- 34 Ekofakti 1 kpl 0 gr
Eläinjäännne Mitat 6 x 5 x <1 mm
Suomu?

Mahdollisesti kalan suomu. Pinnassa havaittavissa viuhkamaista kuviota.

Rakennus 5, huone 12, SK2 pohjoisseinä, profiili 2
Kartta 51

- 35 Metallia 1 kpl 44 gr
Rautaesine Mitat 48 x 36 x 9 mm
Esineen katkelma

Nelikulmainen ja litteä korrodoitunut raudankappale. Kappaleen molemmilla puolilla puunjäänteitä.

Rakennus 5, huone 12, SK2 pohjoisseinä, profiili 2
Kartta 51

- 36 Savi 1 kpl 5 gr
Liitusavi Mitat 88 x 6 mm
Liitupiippu

Varren katkelma.

Rakennus 5, huone 12, SK2 pohjoisseinä, profiili 2
Kartta 51

- 37 Lasi 1 kpl 1 gr
Tasolasia Mitat 25 x 16 x 1 mm

Vihreä tasolasin kappale, jossa kuplia. Särmät terävät.

Rakennus 5, K3c, itäseinämä, profiilikartta 1
Kartta 56

- 38 Metalli 2 kpl 29 gr
Rautaesine Mitat Kannan halkaisija n.
Naula 22 mm, naulan
pituus 55 mm,
Kaksi korrodoitunutta rautanaulaa. kannan halkaisija n.
Molemmissa nauloissa varressa 21 mm, naulan
puunjäanteitä. Varsissa pieni taitos noin pituus 52 mm
senttimetrin päässä kannasta.
- Rakennus 5, K3c, itäseinämä, profiilikartta 1
Kartta 56
- 39 Lasi 1 kpl 3 gr
Astialasia Mitat 30 x 17 x 5 mm
- Ruskeaa lasia, jossa kuplia. Kappale on
lohkeillut jokaiselta sivultaan. Myös
lievää irisoitumista on havaittavissa.
- Rakennus 5, K3c, itäprofiili 2
Kartta 57
- 40 Lasi 1 kpl 1 gr
Tasolasia Mitat 26 x 11 x 2 mm
- Kirkas tasolasin kappale. Mahdollisesti
resentti.
- Rakennus 5, K3d, eteläprofiili 1
Kartta 61

- 41 Lasi 1 kpl 2 gr
Astialasia Mitat 39 x 16 x 2 mm

Vaaleanturkoosia lasia, jossa muutama kupla. Kappale on aavistuksen kaareva poikittaissuuntaisesti.

Rakennus 5, K3d, eteläprofiili 1
Kartta 61

- 42 Keramiikka 1 kpl 23 gr
Punasavi Mitat 61 x 37 x 8 mm
Kaakeli

Kaakelinpala, jonka molemmat pinnat sekä toinen reuna osittain säilyneet.

Ulkopinnan säilyneessä osassa samansuuntaisia koristeuria.

Sisäpinnalla valmistuksessa jääneitä jälkiä.

Rakennus 5, K3d, eteläprofiili 1
Kartta 61

- 43 Keramiikka 1 kpl 4 gr
Punasavi Mitat 25 x 24 x 12 mm
Astian pohjapala

Astian sisäpuolinen lasitus lähes kokonaan irronnut, jäljellä vaaleita koristeraitoja. Ulkopuoli lasittamaton.

K1e profiili.
Noin 80 cm syvyydestä.

- 44 Kivi 1 kpl 1569 gr
Kiviesineen katkelma Mitat 170 x107x60-53 mm
Käsikivien aluskivi
Kolmionmallinen litteä kivi,
kapeammassa päässä osa tiimalasin
muotoista reikää jäljellä. Siinä ja toisen
lapeen ulkoreunassa sekä pinnan
korkeimmissa nypyissä tasaisia,
kiiltäväksi hioutuneita kohtia. Toinen
lape on epätasainen.
Rakennus 3, Sk1, profiilin itäpäästä
Noin 2-3 m huoneen itäseinästä, kartan 15 kohdalta.
- 45 Fajanssi 2 kpl 1 gr
Fajanssi Mitat 12 x 8 x 4 mm ja 10
Astia x 9 x 4 mm
Kellertävää massa, molemmilla
pinnoilla valkoinen lasitus ja toisella
pinnalla sinistä koristelua.
Rakennus 3, huone 13 Sk2 lounaisprofiili.
Alin likamaa.
- 46 Keramiikkaa 1 kpl 8 gr
Punasavi Mitat 43 x 29 x 8 mm
Astia
Sisäpinta rapautunut kokonaan irti,
ulkopuolella hieman kellertävänruskeaa
lasitetta jäljellä. Pala on kaareva ja se
taittuu astian seinän suunnassa
ulospäin.
Rakennus 3, huone 13 Sk2 lounaisprofiili.
Alin likamaa

- 47 Lasi 1 kpl 1 gr
Astialasia Mitat 17 x 11 x 3 mm

Kaareva kappale vihreää lasia.
Hyväkuntoinen, särvät hieman
pyöristyneet, irisoitunut. Toinen pinta
sileä, toisella pieniä kuplia.

Rakennus 3, huone 13 Sk2 lounaisprofiili.
Alin likamaa

- 48 Fajanssi 1 kpl 0 gr
Fajanssi Mitat 19x8x3,5-2,5 mm
Astian reunapala

Massa vaaleankeltainen ja huokoinen.
Pinnassa valkoinen lasite ja astian
sisäpinnalla sinistä koristelua. Kappale
ohentuu reunaa kohti.

Rakennus 3 huone 12 Sk3 luoteisprofiili.

- 49 Lasi 1 kpl 24 gr
Astialasia Mitat 56x37mm, korkeus
Astian pohjapala 29 mm

Kirkasta lasia. Ulko- ja sisäpinnalla
valkoista rihlausta. Sisäpinta sileä,
ulkopinnassa rihlaukseen liittyviä
naarmuja. Hyväkuntoinen,
terävsärmäinen, paikoittain
aavistuksen irisoitunut. Mahdollisesti
juomalasin kokoisesta astiasta tai
kapeasta pullostasta.

Rakennus 3, huone 1,2 Sk3 luoteisprofiili.
Profiilin kulttuurikerroksesta

- 50 Lasi 1 kpl 4 gr
Tasolasia Mitat 51 x 30 x 2 mm

Vihertävää lasia. Hyväkuntoinen, hieman irisoitunut. Kappaleen kahdella sivulla on molemmilla kaksi vierekkäistä viirua, jotka on mahdollisesti uurrettu lasin leikkausta varten

Rakennus 3, huone 12, Sk3 luoteisprofiili. Profiilin kulttuurikerroksesta

- 51 Savi 1 kpl 1 gr
Liitusavi Mitat 14 x 9 mm
Liitupiippu

Varren katkelma.

Rakennus 3, huone 12, Sk3 luoteisprofiili. Profiilin kulttuurikerroksesta

- 52 Metalli 1 kpl 21 gr
Kuparilejeerinki Mitat Ø 32 mm, 4 mm
Raha

Hyväkuntoinen, hieman patinoitunut Nikolai I:n aikainen venäläinen raha v. 1840. Toisella puolella iso "H"-kirjain, jonka yläpuolella kruunu ja alla 1, toisella teksti "2 КОП ЪЙКИ СЕРЕБРОМЪ 1840".

Rakennus 3, K1e.
Noin 10 m rakennuksen pohjoispäädystä etelään

- 53 Keramiikka 1 kpl 2 gr
 Punasavi Mitat 24 x 18 x 4 mm
 Astia
- Astianpala, jossa ulkopintaa jäljellä.
 Massa karkeaa ja sekoitteista. Ulkopinta tummanruskea, ehkä maalattu?
- Rakennus 3, K1e.
 Sähkökaivokaivanto pääoven vieressä
- 54 Savi 1 kpl 21 gr
 Liitusavi Mitat Pesän korkeus 40
 Liitupiipun pesä mm, suun leveys 22
 mm ja pohjan 24
 mm.
- Koristelematon piipun koppa, jossa ei ole nuppia. Muoto kaventuu suun alapuolella ja levenee ja pyöristyy kohti pesän pohjaa. Piipunvarren juuri on paksu, 17 mm, ja vartta on jäljellä n. 10 mm. Varsinaisen reiän lisäksi varressa on edellisen alla toinen reikä, joka työntyy kohti pesän pohjaa, kuitenkin puhkaisematta sitä. Kysymyksessä voi olla harhaan tehty piipunreikä.
- Rakennus 4, K2a, profiilin länsiseinä
 Seinämän edustalta, kaivannon pohjatasosta (84,37 m mpy)
- 55 Savi 1 kpl 3 gr
 Liitusavi Mitat 55 x 7 mm
 Liitupiippu
- Varren katkelma. Varsi toisesta päästä ehjä 30 mm pituudelta, toinen pää halki.
- Rakennus 4, K2a, profiilin länsiseinä
 Seinämän edustalta, kaivannon pohjatasosta (84,37 m mpy)

- 56 Keramiikka 1 kpl 22 gr
Punasavi Mitat 59 x 42 x 9 mm
Astian kylkipala

Palanen on mahdollisesti läheltä astian reunaa. Astian sisäpuolinen lasite on irronnut, jäljellä vaaleaa raitakoristelua. Ulkopuoli lasittamaton.

Rakennusten 3 ja 4 välisen alueen keskeltä.
Välikäytäväkaivanto 1

- 57 Lasi 1 kpl 25 gr
Astialasia Mitat 66x43x5 mm
Pullo?

Paksua vihertävää lasia. Irisoitunut. Pala on tasainen, yhdessä reunassa jäljellä pieni taite. Mahdollisesti nelikulmaisesta pullosta.

Rakennusten 3 ja 4 välisen alueen keskeltä.
Välikäytäväkaivanto 1

- 58 Metalli 1 kpl 5 gr
Kuparilejeerinki Mitat 24 x 2 mm
Raha

Tunnistamattomaksi korrodoitunut raha.

Rakennus 4, K2c, kaakkoisseinä, profiili 1.
Profiilin puhdistuksessa kartan 33 kohdalta.

- 59 Lasi 1 kpl 5 gr
Astialasia Mitat 38 x 33 x 3 mm

Vihreää lasia, jossa pieniä kuplia.
Särmät terävät, ulkopinnalla matala
painettu ura. Ei irisoitunut.

Rakennus 4, K2c, kaakkoisseinä, profiili 1.
Profiilin puhdistuksessa kartan 33 kohdalta.

- 60 Fajanssi 3 kpl 5 gr
Fajanssi Mitat 24 x 21 x 5 mm, 19 x
Lautanen? 14 x 5 mm ja 17 x
16 x 5 mm

Molemmilta pinnoilta lasitettuja paloja,
joissa toisella pinnalla sinistä koristelua.

Kaikki palat sopivat yhteen. Suurin on
reunapala, mahdollisesti lautasesta.

Rakennus 4, K2e, itäseinämä.
Tasosta kartan 45 edestä.

- 61 Fajanssi 2 kpl 3 gr
Fajanssi Mitat Koot 26 x 20 x 5 mm
ja 16 x 15 x 5 mm.

Massa kellertävä, molemmilla pinnoilla
valkoinen, hieman halkeillut lasite.
Suuremmassa toisella pinnalla sininen
koristelu, toisella joko valmistusvirhe tai
kolmiulotteista vioittunutta koristelua.
Palan yhdellä murtopinnalla on mustaa
kovaa massaa, joten astiaa on ehkä
korjattu mustalla liima-aineella.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 62 Lasi 2 kpl 12 gr
Astialasia Mitat Koot 45 x 39 x 2 mm
ja 37 x 24 x 2 mm

Vihreää lasia, kuplia. Muoto kaareva.
Suurempi kappale naarmuuntunut ja
säröllä, molemmat hieman irisoituneita.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 63 Lasi 2 kpl 1 gr
Tasolasia Mitat 20 x 12 x 1 mm ja 10
x 9 x 1 mm

Suurempi kappale vihertävää, pienempi
sinivihreää irisoitunutta lasia.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 64 Savi 2 kpl 6 gr
Liitusavi Mitat 38x 8 ja 37x9 mm
Liitupiippu

Varren katkelmia. Pidemmän kappaleen
poikkileikkaus soikea. Lyhyemmässä
kappaleessa selkeä varren
pituussuunnassa kulkeva sauma.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 65 Savi 1 kpl 1 gr
Palanutta savea Mitat 15 x 11 x 3 mm

Pinnoiltaan tasainen, särmiltään pyöristynyt. Mahdollisesti keramiikkaa.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 66 Keramiikka 1 kpl 16 gr
Punasavi Mitat 54 x 38 x 6 mm
Lautasen reunapala

Kappale on profiloitu ja ilmeisesti lautasesta, pohjaa, kylkeä ja reunaa säilynyt. Sisäpuoli on ollut lasitettu ja reunassa on jääne valkeasta koristeraidasta. Ulkopinta on lasittamaton ja alaosasta rapautunut irti.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto, lounaisprofiili.
Profiilin puhdistuksen yhteydessä talteen otettuja irtolöytöjä.

- 67 Keramiikka 1 kpl 23 gr
Punasavi Mitat 56 x 46 x 8 mm
Astian reunapala

Kappale on kaareva ja siinä on reunataite. Sisäpuoli ja reunan päällys lasitettu vihertävällä lasitteella, ulkopuoli lasittamaton ja poikittaisuurtein koristeltu. Pala on mahdollisesti astian korvan kohdalta, sillä ulkopuolen pintaa on tasoitettu siten, että uurteet häviävät ja pinnan muoto nousee aavistuksen kuten tavallisesti korvan liitoskohdissa.

Rakennus 5, hissikuilukaivanto.
Kaivannon irtomaasta

- 68 Savi 1 kpl 5 gr
 Palanutta savea Mitat 39 x 28 x 11 mm

Palaneen saven pala, jonka yksi sivu kovera. Koveralla ja sen vastakkaisella sivulla kappaleen pituussuuntaisia kasvipainanteita.

Rakennus 5, K3b.

Tasosta kallion eteläpään kohdalta.

- 69 Keramiikka 2 kpl 10 gr
 Kivitavaraa Mitat Koot 22 x 17 x 9 mm
 Westerwaldin keramiikkaa. ja 22 x 7 x 4 mm

Molemmissa paloissa sekä sisä- että ulkopintaa jäljellä. Ulkopuoli vaaleanharmaa ja sillä sinisiä koristeraitoja sekä koristeuria ja -harjanteita. Isomman palan sisäpinnalla matalia valmistuksessa syntyneitä

Rakennus 5, K3b.

Tasosta kallion eteläpään kohdalta.

- 70 Lasi 1 kpl 6 gr
 Astialasia Mitat 37 x 30 x 10 mm
 Pikarimainen

Kirkasta lasia. Pyöreän astian pohjan katkelma, myös pieni osa kylkeä jäljellä.

Pohjaa kiertää kohovyöstä tehty jalka, joka on osittain lohjennut. Kyljen osa loiva ja profiililtaan aaltomainen.

Rakennus 5, K3b.

Tasosta kallion eteläpään kohdalta.

- 71 Keramiikkaa 1 kpl 96 gr
Punasavi Mitat 100 x 62 x 8 mm
Astian reunapala

Reuna on ulospäin kääntynyt ja sen päällä kulkee sormenlevyinen koristeura. Sisäpinta ja reunalla lyijynväristä lasitetta, ulkopinnalla lasitetta ainoastaan osassa reunaa ja kylkeä.

Rakennus 5, Sk2.

Kaivannon pohjalta, noin 5 m länsipuolen sisäseinästä.

- 72 Metalli 1 kpl 8 gr
Rauta Mitat 31 x 20 x 5 mm
Naula

Mahdollisesti hevosenkenkänaula.

Rakennus 5, huone 12, Sk2 eteläseinämä, profiili 1.

N. 7 m länsiseinän sisäpinnasta itään, kaivannon eteläseinämän alareunasta

- 73 Savi 1 kpl 7 gr
Liitusavi Mitat H. 9 mm, p. 53 mm
Liitupiippu

Varren katkelma. Toisessa päässä pieni lohkeama, toinen pää levenee hieman ennen katkeamiskohtaa, todennäköisesti läheltä piipun pesää.

Rakennus 5, huone 12, Sk2 eteläseinämä, profiili 1.

N. 7 m länsiseinän sisäpinnasta itään, kaivannon eteläseinämän alareunasta

- 74 Keramiikkaa 1 kpl 6 gr
Kivitavaraa Mitat 41 x 25 x 5 mm
Astia
- Vaaleanharmaa astian kylkipala, jonka molemmat pinnat ovat hyvin säilyneet. Sisäpinnalla astian valmistuksessa syntyneitä jälkiä. Ulkopinta lasitettu.
- Rakennus 5, K3c.
Tasosta kartan 57 edestä.
- 75 Keramiikkaa 1 kpl 36 gr
Kivitavaraa Mitat 68 x 38 x 6 mm
Astia
- Kylki-pohjapalan katkelma, jossa myös hieman reunaa säilynyt. Ulkopinta ja astian pohja lasitettu, sisäpinnalla jälkiä valmistusprosessista. Säilynyt seinän katkelma ulospäin vino.
- Rakennus 5, huone 8, Sk3.
Länsiprofiilin edestä kaivannon pohjalta.
- 76 Savi 1 kpl 2 gr
Liitusavi Mitat 23 x 17 x 4 mm
Liitupiippu
- Pesän katkelma. Sisäpintä mustaksi palanut. Ulkopinnalla kahdeksikon muotoista kuviokoristelua, jonka alapuolella vinoraitakoristelua.
- Rakennus 5, K3d.
Kaivannon pohjatasosta kartan 61 edustalta.

- 77 Keramiikkaa 3 kpl 68 gr
 Punasavi Mitat Kyljen osien mitat 54
 Matala kulho x 36 x 5-6 mm ja 46
 x 36 x 5 mm. Astian
 kolme toisiinsa sopivaa punasavivadin korvan ulkomitan
 palaa astian korvan kohdalta. Korva pituus 12,5 mm,
 katkennut kahtia ja toinen pää on kiinni paksuus 11 mm,
 astian kyljessä, joka sekin on hajonnut leveys 19 mm.
 kahteen osaan. Palat on koristeltu
 valkosavilietteellä, sisäpinnalla
 pistemäistä koristelua, joka tehty lietettä
 naarmuttamalla. Reunassa koristeura.

Rakennus 5, K3b.

Kaivannon keskeltä tasosta, 1 m pohjoisseinästä pohjoiseen, 4,5 m

- 78 Keramiikkaa 1 kpl 18 gr
 Punasavi Mitat 51 x 48 x 5 mm
 Astia

Taitteinen kylkipala, tummanruskea
 savimassa. Ulkopinnalla osalla palaa on
 ruskea lasite.

Runkolinjakaivannon 2 kohdalta kaivannon viereisestä täytemaasta.
 Mahdollisesti peräisin kaivannosta.